Cafeneaua literară

11/154
Noiembrie 2015
Anul XII

Virgil DIACONU
Poezii

Gérard PFISTER:
Poezia este altceva.

ARTE POETICE
supliment

PICASSO - Bătrânul chitarist

Salonul Cărţii Argeşene – final de ediţie

Este vorba despre cea de-a noua ediție a acestei manifestări, derulată sub auspiciile noutății agreabile și ale registrelor complementare. Așa se face că Nicolae Rotaru, cel care a deschis *Salonul* luni, 13 octombrie, a marcat o performanță editorială. A venit cu cea de-a 101 carte, în județul în care s-a născut și a crescut, dar unde nu a îndrăznit până acum să se înfățișeze cu aură de scriitor. Întâlnirea publicului, prezent în număr mare la Biblioteca Județeană Argeș, cu Nicolae Rotaru și cu volumele lui – roman, poezie, povestire, epică de călătorie, memorii – a fost caldă și veselă. Autorul nostru este el însuși un personaj extrem de mobil, iar amicii săi, editorul Firiță Carp și istoricul de artă Corneliu Ostahie, s-au ridicat, cu-al lor laudatio, la înălțimea tuturor așteptărilor.

Ziua a doua a acestei ediții ne-a bătut în piept cu inima lui Paul Valéry. Lucrarea *Paul Valéry și alte eseuri* este rodul căutărilor febrile, prin depozitele Bibliotecii Armatei, ale venerabilului Petre Florea, de fel din Bascov. Volumul a readus în prim-plan, pe lângă viziunea mereu proaspătă, mereu actuală despre poezie a simbolistului francez, personalitatea autorului său, profesorul de pedagogie și de filosofie Florin Nicolescu, mort, în anul 1941, pe frontul de la Odessa, la catedră, în ultimii ani de viață, la Școala Normală *Carol I*, din Câmpulung-Muscel.

Miercuri, 15 octombrie, Carmen Zamfirescu și Florian Olteanu din Craiova și-au deschis, cu mare bucurie, la Pitești, cufărul de cărți. Piesa de rezistență, în același timp darul lor prețios pentru noi, a fost lucrarea *Boierul Dinicu Golescu – între noblețea tradiției și modernitatea gândirii europene*.

Ultima zi a *Salonului Cărții Argeșene* a vibrat romantic, de la început până la sfârșit. Două volume de poezie – *Ultimul zar* (Cezar Neacșu) și *Albumul fără nume* (Mona Vâlceanu), un roman de citit în nopți cu somn pe sponci – *Egor, o iubire imposibilă* (Mona Vâlceanu) și volumul al doilea de notații și conotații coregrafice – *Mirajul dansului* (Dorin Oancea) au atras iubitori de carte de toate vârstele.

Notabilă și expoziția din holul Bibliotecii Județene Argeș, în care s-au regăsit mulți dintre autorii noștri, consacrați fie de istorii literare, fie doar de conjuncturi locale, toți însă pregătiți să dea piept cu judecata cititorilor și a timpului.

Denisa POPESCU MARTIN

Cântări alese-n Hermanstadt

Conducerea Filarmonicii de Stat din Cetate activează harnic. Munceşte cu rost, face festivaluri. Recent, unu' de operă, vast. Cu invitaţi mulţi şi de pretutindeni. M-am aflat şi eu într-o zi pe acolo. Să ascult, din nou, „Carmina Burana”. Cantată faimoasă şi ingenioasă. Melodioasă, armonioasă şi tare frumoasă. Echilibrată, ritmată, etern fascinantă. Întru onoarea compozitorului său, germanu' Carl Orff. Inspirat nespus când o aşternu pe note peren...

Ne-au oferit-o binevenit orchestra şi coru' „Transilvaniei”. Instituţia de gen de la Cluj-Napoca. Colective vechi, cu ani mulţi în spate. Sudate, rodate, experimentate. Sub bagheta lu' Gabriel Bebeşelea, acu', la Sibiu. Tânăr dirijor, tot mai căutat că-i promiţător şi stăruitor. Au evoluat ferm, corect, pregnant. Având ca solişti tineri vocalişti. Irina Ionescu, Adrian Mărcan şi Liviu Iftene. Talentaţi cu toţii şi de viitor. Cu ochii pe ei fi-voi negreşit şi i-oi revedea şi în alte părţi. Poate chiar aci, în Piteştiu' nost, de s-o întâmpla cândva...

Sfârşesc aste rânduri c-o apreciere pentru-amfitrioni: sunteţi un exemplu ş-altora util. Numai să-l urmeze dacă vor să aibă elogiu dorit, da' neîmplinit până în prezent...

Adrian SIMEANU

Despre educaţie...

...şi nevoile sale esenţiale ne-a vorbit Solomon Marcus, recent. Într-o conferinţă de larg interes, la biblioteca noastră maro, piteşteană. Academicianu' nonagenar vădind şi aci preocuparea sa pentru sistemul educaţional contemporan. Pornind de la o altă evaluare a copilăriei ca etapă de start a procesului de formare umană intelectuală. Criticând deficienţe ale învăţământului preuniversitar. Sugerând reformarea lui din temelii. Pledând pentru abordarea creativă şi folosirea raţională a internetului, întru progresul omenirii şi nu spre alienarea ei...

Ascultându-l, am regăsit cu plăcere matematicianul polivalent, cu egale preocupări în filosofie, psihologie, pedagogie, lingvistică, poetică, artă. Reputat de ani buni, meritat. Solicitat peste tot a-şi expune ideile, erudiţia certă şi experienţa incontestabilă în aste domenii de top, nicicum la-ndemâna oricui. Profesoru' Marcus fiind, categoric, ispititor pentru cei care n-au mereu mintea odihnită, burta mulţumită şi gându' la somn. Cinste şi respect, că i se cuvin!

A. SIMEANU

Poveste-adevărată

Florence Foster Jenkins a trăit la New York. Nonconformist şi extravagant. Chiar fără talentu' cerut la cântare, a avut un crez. Să... cânte-n concert pentru oameni mulţi. Şi a reuşit, la Carnegie Hall. C-un succes de casă nemaipomenit. Apoi a murit din atac de cord...

Ăsta e subiectul unei comedii de-acum un deceniu. Şocantă niţel, da' şi omenoasă. Satirică tare, da' şi-admirativă. Celebră deja, transpusă şi-n film. Jucată intens pe meridiane. Azi, din fericire, şi la Bucureşti. Cu George Mihăiţă în frunte. Îndreptăţit, de public mereu îndrăgit. Iar pe lângă el, la egal nivel, Gabriela Popescu. Cu o muncă grea pentru rolu-aist, deloc uşurel, al americancei. Ori Mihai Bisericanu, o mare surpriză. Căci le zice fain, atât din guriţă, cât şi la pian. Sau, şi mai dihai, Felicia Filip. Bună îndoit, şi ca actriţă, şi ca soprană. Nu îl uit, n-am voie, nici pe domnu' Racoţi, astădat' în travesti. Pe Meda, Simona, Andreea. Cu toţii formând o echipă cu rost. În care aportul individual e vrednic, unit şi pregnant. Însufleţind textu' lu' Quilter convingător, adecvat, cu vădit impact...

I-a condus la treabă, cu cert rezultat, Mazilu Răzvan. Balerin regizor, coregraf la piesă. Demn de urmărit şi cu alt prilej. Că are de spus ceva în domeniu, precis...

În rest, decor bogat colorat, proiecţii de film din arhivele vremii, arii de operă, fals ori corect răsunând, după rânduială, pianina veche, o bijuterie, acordată ţais şi-un sunet al ei potrivit nespus. Şi, cred apăsat, bucuria noastră – cei aflaţi inspirat în sala faimosului teatru de gen – că am fost părtaşi la gloria clar-a unei montări autohtone de veac actual. Intitulată – cum altfel? – „În plină glorie!”. Inspirat şi englezu', fără doar şi poate...

A.S.

Omagiu Ilenei Mălăncioiu

Un volum omagial consacrat Ilenei Mălăncioiu* cu un prilej aniversar ne oferă imaginea poetei filmată din diverse unghiuri, creaţie proprie în versuri şi proză, interviuri, opiniile unor scriitori, critici, jurnalişti. Să ne aruncăm privirea mai întîi asupra producţiei poetice a însemnatei autoare. Aceasta stă sub semnul unui thanatos obsesiv, care se relevă şi acolo unde te-aştepţi mai puţin, cu o forţă de atracţie magnetică. Pentru ca legătura dintre existenţă şi moarte să fie mai pregnantă, poeta ia în seamă frecvent extensia fiecărui factor pe teritoriul celuilalt. Ipostaza suavă, primăvăratică a materiei se confruntă cu cea putridă, indicînd olfacţiei prezenţa unui cadavru. Intersecţia între inflorescenţă şi decompoziţie duce la o caracteristică febrilitate a versurilor: „Pomul din mijlocul cîmpului începe să înmugurească,/ Din cerul verde-albastru dau îngeri şi sfinţi,/ Maica Domnului tot tînără şi frumoasă/ Se uită la ei cît sînt de cuminţi.// Unde o fi vremea cînd Sfîntul Gheorghe/ Mai ştia că el trebuie să înfrîngă balaurul,/ Unde o fi vremea cînd Îngerul Domnului/ Ar fi putut să ia taurul// De coarne, chiar dacă ştia dinainte totul?/ E o linişte care nu prevesteşte nimic bun,/ Noroc că a ieşit cineva cu carnea sa putredă/ Din groapa săpată anume sub prun” (*Din cerul verde-albastru*).

În alt loc antiteza romantică se produce prin învecinarea pacificării morale cu osuariul: „Singură în noapte, linişte deplină,/ Luna doarme-n ceruri, apa în izvoare,/ Gîndul meu în craniul aruncat în lume/ Şi călcat aiurea în picioare” (*Singură în noapte*). Aşadar materialitatea primară a finitudinii apasă greu, ţărăneşte asupra viziunii. Separaţia dintre suflet şi trup pare un ideal intangibil. Senzaţiile somatice revin cu obstinaţie chiar atunci cînd divorţul metafizic pare să fi fost efectuat: „Şi iarăşi sufletul desprins de trup,/ Acea adiere nespus de uşoară pe care/ Uneori, în nopţile foarte lungi,/ Începem s-o vedem cum apare// Ca prima jumătate a unei guştere/ Care speră că îi va creşte iarăşi cîndva/ Coada în care încă mai simte cînd şi cînd/ O lovitură de pe cînd era” (*Şi totuşi cît ar vrea*). În chip previzibil, dat fiind scenariul unitar al poeticii, crinii au un statut echivoc. Sînt oare ei un dar nupţial sau unul de resurecţie, fapt implicînd un precedent al decesului? „Domnul mire nu poate să răspundă,/ Domnul mire zboară peste nori,/ În tăcere, domnişoara mireasă/ Sărută cele trei flori// Ca şi cum n-ar fi flori de crin,/ Ci feţe sfinte cu adevărat./ Ce purtaţi, domnule mire, în buchetul cu trei fire/ Care trupul miresei l-au înviat?” (*Crini pentru domnişoara mireasă*).

Veghindu-l pe Ieronim (nume hieratic), Ileana Mălăncioiu oscilează între a-l socoti un om viu sau unul trecut în lumea drepţilor. Supoziţiile stării cadaverice vin treptat. Personajul dispune de un ochi de sticlă oarecum idealizat, mai albastru, mai rotund, mai adînc decît cel autentic, vălurit aidoma icoanelor vechi. În centru său se află golul, „asemenea pupilei,/ Şi pare-n urma plînsului şi este/ Atît de rece, că încep să tremur:/ Ieronim, mi-e frică, scoală-te, Ieronim” (*Doarme Ieronim*).

Capodopera acestei creaţii macabre este *Pasărea tăiată* (aşa cum se-nfăţişează pentru Labiş *Moartea căprioarei*), poem în care Ileana Mălăncioiu se percepe părtaşă la agonia acesteia, declarîndu-se un mediu bun conducător al morţii: „Iau c-o mînă capul, cu cealaltă restul,/ Şi le schimb cînd mi se pare greu,/ Pînă nu sînt moarte, să mai stea legate/ Cel puţin aşa, prin trupul meu.// Însă capul moare mai devreme,/ Ca şi cum n-a fost tăiată bine,/ Şi să nu se zbată trupul singur/ Stau să treacă moartea-n el prin mine”. Aşadar poeta nu se poate detaşa de un materialism arhaic, de-o concreteţe ce-o împiedică a urca în abstracţiunea duhului, mulţumindu-se a-l intui prin mijlocirea unei fibre rurale. E un dramatism ce pecetluieşte natura acestui lirism care acordă tradiţiei o proiecţie abisală. Salvarea nu vine din pietate sau speculaţie, din contemplaţie sau procedeu analitic, ci dintr-un alt filon primar, cel al fabulosului. La antipodul păsării tăiate, se rînduiesc imaginile suprarealităţii, secvenţele mitice. Moartea surorii e aşezată într-o ramă de basm „Sora mea, împărăteasa,/ S-a supărat pe noi/ Şi-a luat coroanele şi-a plecat/ Dar mama şi tata cred/ Că va veni înapoi. (...) Eu am văzut locul pe unde-a trecut/ Acoperit cu cele şapte coroane/ Astfel încît părinţii să nu-l mai ştie/ Şi-am dat de urma papucilor ei/ În cealaltă împărăţie” (*Sora mea, împărăteasa*). Sfîrşitul său poeta şi-l consideră în sensul unei transcendenţe palpabile, cu teama că zeul nu s-ar putea hrăni cu propria-i carne, nesatisfăcătoare: „Sunt prea neagră, sunt prea tristă,/ Jertfa mea poate să-i pară/ Şi mai slabă decît este,/ Şi mai rea, şi mai amară.// Sîngele-ar putea să-l verse/ Într-un cîmp frumos cu maci,/ Carnea ar putea rămîne/ Să se-mpartă la săraci” (*Nu pot să mă plîng*).

N-am putea fi de acord cu toate aprecierile critice ale poetei, dar menţionăm aici două. Una remarcabilă prin caracterul său justificat caustic: „Faptul că în jocul acesta s-a implicat cu toată forţa de care e el în stare şi un intelectual de talia lui Gabriel Liiceanu nu schimbă datele problemei. Dacă nu pentru altceva, măcar pentru că, prin întrebarea: «Cum aţi putut să vă situaţi de aceeaşi parte cu Vadim?!», adresată de sus lui Crin Antonescu, el a riscat să primească răspunsul: «Dar dumneavoastră, domnule profesor, cum puteţi să vă situaţi de aceeaşi parte cu Talpeş?!»”. Şi alta prin prudenţa sa oportună: „E greu de spus dacă Nichita Stănescu şi Marin Sorescu au fost supralicitaţi. Ambii s-au bucurat de o adeziune ieşită din comun, dar au avut şi cîte o perioadă de intrare în conul de umbră. *Epica Magna* a lui Nichita a fost vehement contestată, iar Marin Sorescu era negat în vreme ce unii dintre imitatorii modeşti ai lui erau lăudaţi cu asupra de măsură. Poate că, după o vreme, poezia lui Nichita nu va mai fi la fel de apreciată, dar nu cred că se va putea face vreodată abstracţie de ea”.

La mulţi ani, Ileana Mălăncioiu!

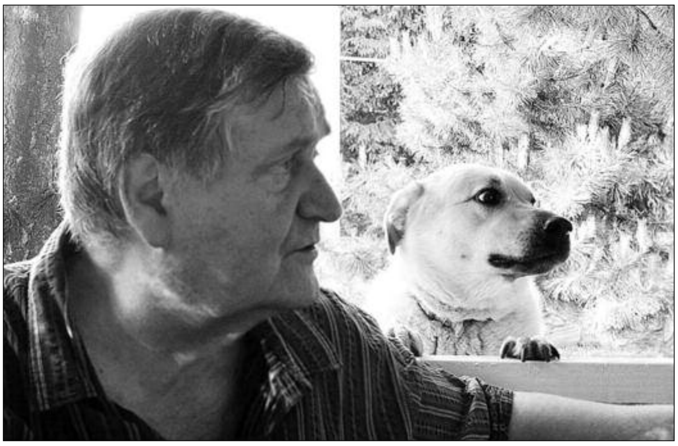
Gheorghe GRIGURCU

* Ileana Mălăncioiu: **De anima - 75**, (Coordonator: Ioan Es. Pop), Ed. Paralela 45, 2015, 240 p.

Jurnal secret, serie nouă*

10 octombrie 2009. Ce bine că trăiesc! Că exist! Că *încă* trăiesc! Ce dragi îmi sunt toţi cei care respiră acum, odată cu mine, pe Pământ! Ce dor îmi e de cei care au trăit înaintea mea! Ce fericit aş fi să ştiu că oamenii care se vor naşte după ce eu am să dispar se vor bucura, ca şi mine, de viaţă!

E o zi frumoasă, de toamnă. Mă scald în lumină, odată cu gâzele care au ieşit să se dezmorţească, la soare, şi cu arborii cuprinşi de o exuberanţă coloristică târzie. Există (ne-a explicat Edgar Papu în *Barocul ca tip de existenţă*) un fast al declinului. Îmi face bine gândul că îmbătrânesc şi că peste nu mult timp am să mor. Am trăit cam şase şeptimi din viaţa la care speră un bărbat din România. Mai am o şeptime. Am să parcurg cu mulţumire şi, inevitabil, cu melancolie şi această a şaptea parte.

Unii cunoscuţi mă suspectează de demagogie când mă aud vorbind aşa. Alţii mă consideră frivol, incapabil să înţeleg tragismul existenţei. Se înşală şi unii, şi alţii.

Sunt fericit că străbat şi această parte ultimă a vieţii şi că urmează să dispar. De ce? Pentru că în felul acesta simt intens că *sunt în rând cu lumea* şi că am un destin comun cu ceilalţi oameni. Declinul însuşi este o formă de integrare şi de participare la viaţă.

Cum să nu înţeleg tragismul existenţei, îl înţeleg. Dar îl înţeleg ca pe o suferinţă inutilă, provocată de vanitate. Şi îi compătimesc pe cei care nu se pot împăca deloc cu ideea sfârşitului iminent. Au o gândire pedestră. Când mergi pe jos, te răneşti adeseori la picioare. Dar dacă pluteşti pe valurile mării, orice suferinţă dispare. Mă las în voia existenţei ca şi cum aş pluti pe valurile mării. *Să mă ducă unde vrea, să mă ridice şi să mă coboare, ştie ea, mai bine decât mine, ce trebuie făcut!*

15 octombrie 2009. Întâlnire de neuitat în metrou. O femeie lătăreaţă şi şleampătă, cu dinţi lipsă, nepieptănată, îmbrăcată într-un halat ca de zugrav, neîncheiat în faţă, vine impetuos spre mine, râzând. Precis a pus ceva la cale. Mă îngrozesc, mă uit în jur să văd dacă are complici. De ce trebuie să mi se întâmple tocmai mie aşa ceva?

– Pot să stau lângă dumneavoastră?

Ce aş putea să spun?

– Staţi!

– Nici nu ştiţi ce mult mă bucur că vă întâlnesc! A fost o zi anostă, pentru mine, şi mă gândeam că merit o compensaţie. Şi iată că mi se oferă...

Limbajul îngrijit folosit de femeie mă surprinde. O întreb:

– Mă cunoaşteţi?

– Da, îmi răspunde ea, cu entuziasm. Bineînţeles că vă cunosc. V-am citit toate cărţile, sunt abonată la *România literară*... Cel mai mult îmi plac articolele dumneavoastră polemice.

Mi se pare că visez. În afară de faptul că mă flatează ceea ce spune, mă bucură şi îmi inspiră respect modul cum vorbeşte.

– Vă intereseaza literatura?

– Foarte mult. Cândva voiam să fac Facultatea de Litere, dar ai mei nu aveau bani şi a trebuit să muncesc ca să îi întreţin pe fraţii mei mai mici.

– Cum vă numiţi?

– Iolanda Kaţiki. E un nume grecesc...

Discuţia continuă încă patru sau cinci minute, până când extraordinara mea interlocutoare, care mi se pare din ce în ce mai frumoasă, trebuie să coboare. Îmi mai spune ceva care i se pare extrem de important:

– Cunosc mulţi oameni simpli care trăiesc în ignoranţă. Au foarte mare nevoie de învăţătură. De ce dumneavoastră, intelectualii, nu vă adresaţi direct lor? De ce lăsaţi în grija mea să le povestesc şi să le explic ce gândiţi? De ce vă certaţi inutil unii cu alţii în loc să-i luminaţi pe cei care îşi duc viaţa în întuneric?

Trenul opreşte şi necunoscuta mă părăseşte în grabă, zâmbindu-mi fermecător.

– Atenţie! Se închid uşile. Urmează staţia Piaţa Unirii cu peronul pe partea stângă!

Am impresia că am visat. Totuşi, în suflet mi-a rămas un sentiment de vinovăţie care îmi dovedeşte că totul s-a întâmplat cu adevărat.

17 octombrie 2009. Grădina mea este plină de pânze de păianjen. Mi-am făcut obiceiul ca atunci când o străbat să agit în faţa mea o mătură, ca să le rup şi să nu le simt atingerea neplăcută pe faţă, pe gât, pe mâini. Îmi tai cărări prin păienjeniş ca un explorator prin junglă. Uneori, din această luptă dusă la întâmplare mă aleg cu câte un păianjen răzbunător suit pe mine şi chiar cu câte o înţepătură dureroasă, cum este cea a cărei urmă o port pe o pleoapă, sub forma unei mici umflături.

Azi dimineaţă, în plin soare, am ieşit în grădină hotărât să termin definitiv cu pânzele de păianjen. Dar prima pe care am văzut-o mi-a câştigat admiraţia şi m-a făcut să-mi retrag declaraţia de război.

După cum se ştie, păianjenii îşi ţes plasele în tot felul de unghere, acolo unde au de ce să le ancoreze. În grădină se folosesc de obicei, în acest scop, de pomii aflaţi la mică distanţă unul de altul. Pânza care m-a fermecat constituia

o excepţie. Era prinsă cu o latură a ei de un pin solitar, aflat în mijlocul gazonului. Cealaltă latură, eu, cu imaginaţia mea de om, n-aş fi ştiut de unde să o prind şi aş fi lăsat-o să fluture în vânt, ceea ce înseamnă că în scurtă vreme s-ar fi distrus. Păianjenul a ancorat-o însă, ingenios, cu un fir oblic, extrem de lung, de pământ. Reţeaua octogonală foarte frumos desenată strălucea în soare şi stătea perfect întinsă, susţinută de legăturile cu trunchiul pinului şi de firul pieziş care se pierdea undeva în iarbă. Cum reuşise, oare, fragilul şi terifiant-graţiosul păianjen să ducă la bun sfârşit această lucrare, de o sută de ori mai mare decât el? Era ca şi cum eu aş fi construit singur un pod de fier peste un fluviu.

Am început să mă uit mai atent şi la alte pânze de păianjen. Ce artă! Este o crimă (culturală) să le distrugi. De acum înainte se vor bucura de protecţia mea.

29 octombrie 2009. Librăria „Diverta" (de la parterul fostului magazin „Eva"). Urmează să vorbesc, alături de Marius Tucă, despre Petru Popescu, cu prilejul publicării noului său roman, *Supleantul* (scris în limba română şi având drept subiect povestea de dragoste dintre el şi Zoia Ceauşescu). Este foarte mare înghesuială aici. Mulţimea de oameni a umplut întâi locul rezervat lansării, apoi a inundat coridoarele dintre standuri şi, în cele din urmă, a urcat pe scara care duce la etaj. Sute de priviri sunt îndreptate asupra lui Petru Popescu, care, înalt şi zvelt, americanizat, are încă o atitudine sportivă (la cei 65 de ani ai săi). Camerele de luat vederi, aparatele de fotografiat, microfoanele, reportofoanele sunt îndreptate şi ele asupra scriitorului, ca nişte arme sofisticate cu care urmează să fie vânat.

Ce mult mă bucură această imagine – directă, expresivă – a succesului unui scriitor! Este o dovadă că literatura încă interesează, că pentru cei care scriu nu e totul pierdut.

P.S. Mi se va spune că succesul lui Petru Popescu este impur, că mulţi dintre cumpărătorii cărţii sunt atraşi nu atât de frumuseţea ei literară, cât de dezvăluirile senzaţionale în legătură cu Zoia Ceauşescu. Chiar dacă aşa ar fi, tot succes este. Sute de oameni vor avea, începând din această seară, o carte în plus în casă. Şi nu orice fel de carte, ci una scrisă cu talent.

31 octombrie 2009. Sunt cu Domniţa la un grandios bal al milionarilor, organizat la Palatul Parlamentului, de Halloween, în scopuri umanitare. Lumea oamenilor de afaceri mă atrage, dar îmi rămâne străină. Îmi plac foarte mult nevestele oamenilor de afaceri care, neglijate de soţii lor, se bucură când le curtez. Şi, slavă Domnului, le curtez!

Eu şi Domniţa suntem invitaţii unor *businessmeni* care nu numai că ne-au plătit biletele de participare, dar au achitat din timp şi donaţiile pe care urmează să le facem. Domniţa nu ştie asta. Când vine o domnişoară zâmbitoare şi cu fustă scurtă şi o întreabă cu cât vrea să contribuie în sprijinul copiilor de ţigani lipsiţi de rechizite şcolare, răspund în locul ei:

– Cu zece mii de euro.

Este o glumă plină de cruzime. Domniţa se face albă la faţă:

– Nu avem atâţia bani...

– Nu-i nimic, răspund eu, răsucind cuţitul în rană, vindem maşina.

Domnişoara îşi notează suma şi mă întreabă şi pe mine:

– Dar dumneavoastră, cu cât contribuiţi?

Bravez mai departe şi îi răspund cu dezinvoltură:

– Tot cu zece mii de euro.

Domniţa, înspăimântată, mă trage de mânecă:

– Ai înnebunit, vrei să vindem şi casa?! Alex, nu e o joacă, domnişoara chiar îşi notează sumele şi ne pune să semnăm. O să plătim toată viaţa...

M-am jucat destul cu inima ei. Îi spun că totul a fost achitat dinainte şi ea răsuflă uşurată. Apoi, fiindcă momentul e penibil (oricum, n-o să mai fac niciodată glume de genul ăsta), mă duc cu soţia unui milionar până la garderobă, de unde ea vrea să-şi ia o eşarfă. Soţul ei, angajat într-o discuţie pe teme financiare cu alt milionar, nu are timp să o însoţească.

Pe drum, zeci de *paparazzi* ne fotografiază frenetic. O prind afectuos pe distinsa doamnă pe după umeri şi ritmul şi aşa vertiginos în care se succed *blitz*-urile se accelerează brusc.

2 noiembrie 2009. Mă întâlnesc pe stradă cu Cristian Gava. Este un tânăr genial, acum politicos şi trist, lipsit de efervescenţa intelectuală cu care mă uimea altădată. Îmi aduc aminte momente din istoria relaţiilor mele cu el.

Pe vremea când avea nouă ani, părinţii lui, amândoi oameni admirabili, din Piteşti (tatăl, fabricant de mobilă, mama – medic) au venit împreună cu el la mine acasă ca să-mi ceară un sfat.

Ce se întâmplase? Singurul lor copil, Cristian, nu semăna deloc cu ceilalţi copii de vârsta lui. Citise toate cărţile din casă şi cerea mereu altele. În scurtă vreme epuizase şi fondul de la Biblioteca Judeţeană şi îşi manifesta în continuare foamea de texte tipărite.

M-a înduioşat situaţia. Mi-am adus aminte că, pe vremuri, mi-a fost dat să asist la ceva asemănător. Odată, punând ouă de găină la clocit, bunica a strecurat printre ele şi câteva ouă de raţă, pe care găina nu le-a deosebit de ale ei şi le-a acceptat. Au trecut săptămânile, au ieşit puii din ouă şi a venit vremea când cloşca a mers cu tot cârdul de ghemotoace de puf auriu pe malul iazului să pască iarbă nouă. Atunci s-a petrecut ceva, pentru ea, senzaţional. Câţiva dintre puişorii ei, şi anume cei cu ciocurile mai late, s-au apropiat cu interes de apă. Găina-mamă a început să cârâie alarmată şi să-i avertizeze pe imprudenţi. Dar ei, după o clipă de ezitare, s-au aruncat în valuri şi au început să înoate fericiţi. Cloşca părea consternată. Ceea ce vedea îi contrazicea brutal instinctul matern.

La fel de contrariaţi îi vedeam şi pe părinţii lui Cristian. Am discutat îndelung cu băiatul ca să-mi dau seama dacă nu cumva era vorba doar de o manie. Nu era. Copilul înţelegea cărţile şi le comenta cu seriozitate, în deplină cunoştinţă de cauză. Uimitoare era nu numai precocitatea sa, ieşită din comun, ci şi capacitatea sa intelectuală judecată în sine, cu care îi surclasa pe mulţi profesionişti ai lecturii.

A doua întâlnire a avut loc când Cristian împlinise cincisprezece ani şi când l-am invitat la emisiunea *Un*

metru cub de cultură, pe care o făceam la Realitatea TV. Ca să nu pierd timpul cu superlative la adresa lui, l-am invitat să trecem rapid, în faţa telespectatorilor (emisiunea se transmitea în direct), prin toate literaturile europene. Ceea ce a urmat i-a ţinut cu respiraţia tăiată chiar şi pe blazaţii operatori, care de obicei mestecau gumă în timp ce manevrau camerele de luat vederi. M-am folosit de tot ceea ce ştiam, după cincizeci de ani de citit cărţi, i-am adresat lui Cristian cele mai neaşteptate întrebări, iar el nu numai că-mi dădea răspunsuri complete, dar schiţa repede noi posibilităţi de dezvoltare a discuţiei. Eu îi ceream să-mi vorbească despre *Infernul* lui Dante, el o făcea fără ezitare, dar imediat după aceea începea să prezinte demonologia italiană din Evul Mediu. Eu îi ceream să caracterizeze literatura scandinavă, el definea, recurgând la numeroase exemple, literaturile finlandeză, norvegiană, suedeză, daneză şi irlandeză, pentru ca abia apoi să încerce să evalueze literatura scandinavă în ansamblul ei, eu îl invitam să se pronunţe asupra lui Berdiaev, el aducea în discuţie şi alţi eseişti ruşi, de inspiraţie mistică, de la începutul secolului douăzeci şi nu pierdea ocazia să se refere şi la ortodoxismul românesc etc. etc. A fost o emisiune de neuitat, o alergare în doi prin diverse literaturi, în cursul căreia eu, la cei 57 de ani ai mei, gâfâiam şi rămăsesem mult în urmă, în timp ce partenerul meu de discuţie, la cei numai 15 ani ai săi, se avânta neobosit spre noi şi noi spaţii literare.

Nu numai că ştia tot ce se putea şti (şi, oricum, mai mult decât mine) despre toate acele literaturi, dar avea o atitudine critică faţă de orice operă literară, o regândise cândva sau o regândea pe loc, cu o fervoare a inteligenţei cum nu mai văzusem vreodată.

A treia întâlnire semnificativă este chiar cea de acum, de pe stradă. Cristian a devenit de puţină vreme student al facultăţii de Limbi Clasice din Bucureşti. Dar între timp a colaborat şi la unele televiziuni din Bucureşti, unde i s-a dat să realizeze *talk-show*-uri politice (nu literare, cum ar fi fost cazul). Contactul cu problemele vieţii politice de la noi, dar şi cu ceea ce se petrece în culisele televiziunilor româneşti l-a obosit moral. A fost ca şi cum albatrosul lui Baudelaire ar fi trebuit să coboare nu doar pe puntea unui vapor, ci şi în cală, pentru a fi tăvălit prin negreala din sala motoarelor.

Mă uit la el cu admiraţie şi cu o strângere de inimă. E un tânăr frumos, cu privirea strălucind de inteligenţă. E o fiinţă omenească aleasă, o ilustrare a ideii de genialitate. Şi e, în acelaşi timp, prizonierul unei lumi prozaice, care n-are alt scop decât să-l transforme într-un om obişnuit.

9 noiembrie 2009. În *Cartea albă a Securităţii*, un informator mă prezintă (într-un raport datând din septembrie 1989) ca pe un admirator al Doinei Cornea. Aşa şi eram. Faptul că o femeie se opunea de una singură, neclintită în verticalitatea ei, unui regim care dispunea de mijloace represive terifiante mă impresiona până la lacrimi şi mă făcea să mă ruşinez, prin comparaţie, de lipsa mea de reacţie.

După 1989 admiraţia mea faţă de Doina Cornea s-a accentuat, poate şi pentru că am văzut-o la televizor fragilă, vulnerabilă, cu o voce subţire, nemelodioasă, luând atitudine împotriva lui Ion Iliescu. Nu-mi mai era ruşine, ca pe vremuri, făceam şi eu acelaşi lucru în zeci şi zeci de articole sau cu ocazia participării la emisiuni TV pe teme politice.

De fapt, de câte ori o ascultam vorbind, nici nu mă mai gândeam la mine, urmăream, cu încredere absolută, ceea ce spunea ea. Mă *încredinţam* ei, ca unei instanţe morale supreme. Am idealizat-o, inevitabil, pe Doina Cornea. Aşa se face că am ajuns să cred că ea este o conştiinţă atotcuprinzătoare, că înţelege chiar şi ceea ce alţii nu înţeleg, că are o capacitate intelectuală cu totul ieşită din comun. Cu această iluzie am deschis cartea ei, *Jurnal – ultimele caiete*. Ce greşeală de apreciere am făcut! Ce bine era dacă nu-i citeam cartea!

11 noiembrie 2009. „Eu şi Chiţi prindem şoareci” – aşa s-ar putea intitula o povestire care ar avea drept subiect ceea ce mi s-a întâmplat azi. Pisica noastră, frumoasă, arogantă şi bine hrănită, face din prinderea şoarecilor un fel de sport de lux. Îi capturează în grădină şi apoi ni-i aduce în casă, ca pe nişte trofee (sau poate crede că ne ajută să ne completăm masa). Trebuie să folosim făraşul ca să-i ducem din nou afară.

Unul dintre aceşti şoareci, probabil doar ameţit de loviturile ei, şi-a revenit, îmi închipui, în simţiri şi a început să exploreze casa. Cert este că eu l-am întâlnit în baie, într-un moment când numai la asta nu mă aşteptam. Am ţipat ca o femeie (ah, voi fi taxat drept sexist...), apoi am luat un mop şi am încercat să-l altoiesc. N-am reuşit, loviturile cădeau mereu pe alături, iar el s-a refugiat sub un dulap.

Atunci, am adus-o în baie pe Chiţi, ca specialistă în prinderea şoarecilor. Am închis uşa, făcând-o suspicioasă pe partenera mea, care îşi amintea, fără îndoială, că ultima oară când am dus-o în baie am spălat-o împotriva voinţei ei. Cu coada mopului, l-am obligat pe şoarece să iasă din ascunzătoare. După o cursă scurtă, în zig-zag, a fost imobilizat de Chiţi. Ea i-a mai dat drumul de câteva ori şi l-a recuperat de fiecare dată, pentru a-şi retrăi succesul. Mi-am pierdut răbdarea şi i-am făcut semn că trebuie să părăsim baia. Inteligentă, cooperantă, Chiţi l-a apucat pe şoarece, cu dinţii, de spinare, a coborât împreună cu mine scara, care duce de la etaj la parter, iar când i-am deschis uşa de la intrare, l-a transportat pe bietul şoarece, înnebunit de frică, până în mijlocul gazonului şi l-a eliberat, plictisită.

I-am propus ulterior lui Chiţi să facem, eu şi cu ea, o echipă de prindere a şoarecilor din casele oamenilor şi să ne câştigăm astfel existenţa. Ea mi-a întors dispreţuitoare spatele, şi-a ridicat coada şi, păşind agale, s-a dus să doarmă într-un fotoliu.

13 noiembrie 2009. Nu ştiu alţii cum sunt (de fapt, ştiu: mefienţi faţă de ritualurile sărbătorilor şi chiar faţă de ideea însăşi de sărbătoare), dar eu iubesc festivităţile. Îmi plac momentele de bucurie colectivă, ceremonialurile, omagiile aduse învingătorilor.

Acum mă aflu la Iaşi, la ediţia a doua a unui select festival de poezie, intitulat *A doua petrecere cu poezie, prieteni şi... trufe de ciocolată*. Iniţiatorul şi organizatorul festivalului, Emil Stratan, este om de afaceri, dar şi creatorul unor cărţi-obiect fastuoase (una, cu coperte de aramă, cuprinzând versuri de Emil Brumaru, am şi eu în bibliotecă). Ca don Quijote, Emil Stratan luptă pentru un

ideal greu de înţeles de mulţimea de Sancho Panza din vremea noastră: întoarcerea la poezie.

Poeţii pentru care a venit publicul anul acesta sunt Ovidiu Genaru, Adrian Popescu, Caius Dobrescu, Mariana Codruţ, Ioana Crăciunescu, Florin Iaru, Liviu Antonesei (el însă a renunţat să participe, în ultima clipă), Pavel Şuşară, Lucian Vasiliu, Paul Vinicius. Recitalul de poezie oferit de ei este ascultat cu sfinţenie şi aplaudat cu frenezie.

Publicul este el însuşi un spectacol, fiind format din intelectuali de elită, femei frumoase şi elegante, tineri cu priviri inteligente. Poate fi văzut în sală şi atât de iubitul poet Emil Brumaru, burzuluit, ca de obicei.

14 noiembrie 2009. Este seara târziu şi particip la banchetul de despărţire, într-un salon vast al Hotelului „Unirea". Astăzi a fost o zi plină. A avut loc, întâi, festivitatea de decernare a premiilor (marele premiu l-a câştigat Adrian Popescu).

A urmat un recital de poezie al lui Eusebiu Ştefănescu, care a entuziasmat asistenţa (eu, exaltat, consider acest recital un eveniment în biografia mea). Cu inteligenţă artistică şi umor de idei, extraordinarul actor a evidenţiat locurile în care poezia lui Eminescu şi cea a lui Nichita Stănescu „fac atingere". Datorită lui, am trăit din nou acea beatitudine a lăsării în voia poeziei, de care am nevoie ca de un drog. Aproape la fel de mult m-a impresionat un monolog, *Sufleurul fricii*, scris (cu un curaj nebun) de Matei Vişniec înainte de 1989 şi interpretat (cu un patetism dezlănţuit, cu o adevărată cheltuire de fiinţă) de Ioana Crăciunescu.

Acum, la banchetul de despărţire, care a avut loc într-o sală vastă a Hotelului „Unirea", atmosfera a fost livresc-incendiară. În ceea ce mă priveşte, am dansat, provocator, în prezenţa lui Ovidiu Genaru, cu soţia lui, Cristina şi, romantic, cu fermecătoarea Andreea Rotaru.

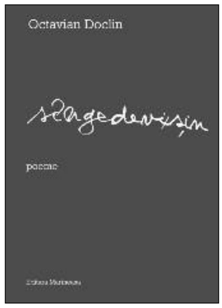
Am scris *livresc*-incendiară pentru că scriitorii, în general, nu se dezmăţează propriu-zis, ci simulează dezmăţul, aşa cum îl cunosc din cărţi. Îşi parodiază propria dezlănţuire orgiastică (ceea ce nu înseamnă că n-o şi practică). În libertinajul lor este şi un joc de-a libertinajul, care îmi place mai mult decât orice (nu întâmplător sunt inaderent la petrecerile cu nescriitori). Eu mi-am compus o atitudine de seducător sud-american, care le-a determinat pe unele doamne şi domnişoare să-şi compună, la rîndul lor, o atitudine de... seduse. Dacă ne-am strâns în braţe, dacă ne-am sărutat... a fost pentru că asta cereau rolurile noastre.

P.S. Cel mai bun dansator s-a dovedit a fi (la cei 93 de ani ai săi) Mihai Şora. A dansat o jumătate de noapte numai şi numai cu iubita lui, tânăra şi frumoasa Luiza Palanciuc, care, desculţă, înălţată pe vârful picioarelor, cu braţele pe umerii lui, se lăsa absorbită de dans.

* Fragment din volumul cu acelaşi titlu, în curs de apariţie

Alex. ȘTEFĂNESCU

Între nostalgia începuturilor şi supravieţuirea prin poem

În 2014, **Octavian Doclin** publică **Sânge de vişin** (Editura Marineasa, Timişoara), marcând astfel împlinirea a trei decenii şi jumătate de la debutul său editorial cu volumul de poeme *Nelinişte a purpurei* (Editura Facla, Timişoara). Treizeci şi cinci de ani de poezie, aşadar, şi cam tot atâtea volume originale, antologii, ediţii în limbile engleză, germană, bulgară, o prezenţă constantă şi consistentă pe scena liricii româneşti de dinainte şi de după 2000.

Graţios, spontan, celebrând în poemele sale bucuria vieţii, când confesiv, când baladesc, Octavian Doclin alternează poemul elegiac cu cel reflexiv, respirările epice sau versurile de sorginte populară cu cele de parabolă. Poemul *minim*, esenţializat sau epigramatic, este urmat adesea de cel prozaistic, al rememorărilor mai cu seamă, existând, în paralel, şi un nivel bine conturat al notaţiei naturiste, al surprinderii cadrului specific bănăţean, nealterat, cu văi şi coline domoale (inconfundabilele dealuri ale *doclinului*), păduri, fâneţe şi livezi (având *vişinul* ca element central), în spiritul unui tradiţionalism transilvan sedimentat şi subtil, uşor melancolic, însă de esenţă. Nu puteau lipsi, desigur, poemele despre problematica scrisului (o dimensiune frecventă în poezia contemporană), cuprinzând reflecţii, nedumeriri vizând creaţia, o căutare asiduă a rostului poetului în lume.

Sânge de vişin nu se abate de la aceste coordonate. Carte a deplinei maturităţi creatoare (deoarece *Cartea* nu poate fi, la urma urmei, decât *Omul*), lucrarea este marcată de două elemente ideatice fundamentale: o acută nostalgie a începuturilor şi, complementar (dar şi compensatoriu), arta supravieţuirii prin scris, prin transfigurarea aventurii existenţiale în *poem*, dar şi relevanţa acestuia pentru viaţă, ridicarea sa la rang de filozofie existenţială („Blând să fii ca poemul fără cusur" sau „Să-ţi închei viaţa precum un poem: cu ură şi invidie, cu teamă şi gelozie", cum ne învaţă poetul). Ca urmare, *vişinul,* în diversele-i accepţii (transformat într-un motiv-cheie), devine dublu simbol, relevant, esenţial, atât *al copilăriei* (când „mama îi aşternea pentru somn/ dar numai când era sărbătoare/ patul din lemn de vişin/ din camera mare", odaie ţinută doar pentru *goşti*, adică musafiri, acesta trezindu-se dimineaţa „cu ochii-nroşiţi/ de scrumul viselor colorate de peste noapte"), cât şi *al creaţiei* (Scribul „spăla în sânge de vişin/ în fiecare dimineaţă Cartea/ aşa cum săruta în fiecare seară/ semnul de pe umărul stâng al iubitei" spre a o face vie, autentică, în cele din urmă aceasta sângerând într-atât, încât nici măcar Stăpânul n-o mai putea citi).

Cele aproximativ o sută douăzeci de poeme din volum sunt structurate pe două cicluri: *Sânge de vişin* (I) şi *Din melancoliile, îngândurările şi mâhnirile Scribului* (II), acesta din urmă fiind subdivizat în *Amintiri dintr-o copilărie, Aproape folclorice*, respectiv, *Din poemele dimineţii*. Dincolo de această partiţie însă, nivele tematice se

întrepătrund, ecouri ale „amintirilor” sau aspecte ale complexităţii şi subtilităţii raportului dintre *Scrib* şi *Stăpânul* său (din al doilea ciclu) fiind prezente şi în cel dintâi. Important mi se pare, dintru început, că după cele aproape patru decenii de creaţie, lirica bardului de la Reşiţa se decantează, învăluită de o lumină blândă, uşor crepusculară, secvenţele epice, generate de nostalgia originilor, alternând cu cele de poem pur sau aforistic. Marcat de o frumoasă (şi nobilă) *înţelepciune* (după un asemenea parcurs exemplar), poemul lui Octavian Doclin se reconsideră, simplificându-şi drastic mijloacele, devenind *poem minim* (nouă lucrări poartă acest titlu), uneori nemaifiind nevoie nici măcar să fie rostit în întregime, fiindu-i suficient (pentru a funcţiona) un început sau doar un final. Uşor resemnat, poate chiar ostenit (pentru că şi *viaţa oboseşte*, şi nu doar munca, aşa cum spusese, cândva, Pavese, iar timpul, ne previne însuşi autorul, „numai de piramidă se teme”), poetul consemnează doar ceea ce domnia sa consideră esenţial, precum efectul unei izbucniri la nivel spiritual ori tuşa unui ultimatum, uneori sugerând doar o percepţie, o sângerare, umbra unei temeri sau amprenta unei trăiri, ca în acest *Sfârşit de poem* (cinci lucrări se intitulează astfel) alcătuit din opt cuvinte: „...aşa cum un orb/ izbindu-se/ de lumină” sau în acest *Poem minim* (considerat *o reminiscenţă*): „privirea şi gestul ei/ uitarea şi uitarea uitării/ tăcerea dintre cuvinte/ voluptatea durerii/ până la capăt”.

Pentru poet, primează îndeosebi ideea care generează şi pune în mişcare poemul, alteori doar starea care rămâne în urma-i, subtextual, precum o absenţă a ceea ce a fost cândva, o frământare perpetuă despre rostul Scribului şi al trudei sale ori o resemnare nostalgică înfiorând partea încă neînvinsă a sufletului; despovărat de artificii, poemul doclinian îşi regăseşte esenţa ideatică, ajungându-şi sieşi. Depinde, desigur, cum îl abordezi (ne învaţă însuşi poetul), ca în acest *Dacă*: „Dacă/ din exterior privindu-l/ *poemul* ţi se arată/ cu mai puţine cuvinte/ steril precum somonul fără lapţi/ privită din interior/ *poema* îţi pare gravidă/ de cuvinte/ aşa cum ştiuca plină de icre” (s.n.).

Acest nivel *al alcătuirii artistice*, dezvoltat în relaţia complexă dintre Scrib şi Stăpânul său, se coagulează în jurul unei dileme fundamentale, la care poetul încearcă să găsească răspuns, şi anume, alegerea dintre dimensiunea raţională şi cea estetică a creaţiei: „Îşi închipuise toată viaţa/ că iubirea pentru cele nevăzute/ ca o edificare este/ cum o zidire/ precum o înălţare/ între adevăr şi frumos/ nu mai ştia ce să aleagă” (*Este*). Într-un alt *Poem minim*, Octavian Doclin va exprima necesitatea încrederii artistului în puterea, nebănuită şi fără margini, a cuvântului său („negustorii cuvântului/ puterea nisipului/ care opreşte marea”), pe de altă parte, între *viaţă* şi *poem* trebuind să existe o legătură indisolubilă, în *melancoliile, îngândurările* şi *mâhnirile* sale, Scribul vorbindu-i Stăpânului despre „ultimul poem pe care *l-a trăit*, uitându-i chipul” (s.n.), în acelaşi timp desluşind şi componenta divină a harului artistic: „într-o dimineaţă/ am privit-o în ochi –/ în loc de lacrimă/ o dâră de sânge ceresc” (*Poezia*).

La fel de consistent (şi captivant) în alcătuirea volumului este celălalt *nivel tematic*, cel al *amintirilor*, al întoarcerii la origini. Se pare că poeţilor le face plăcere uneori, şi mai ales odată cu trecerea anilor, să se aşeze cu faţa spre trecut, spre copilărie şi satul natal, această nostalgie a începuturilor încălzindu-le sufletele rănite cu acea lumină blândă a imaginii părinţilor şi bunicilor. Unii au o adevărată obsesie pentru pământul pe care au păşit prima dată, pentru că e al unui timp rotund, un tărâm al netimpului, de fapt, căci ce-i copilăria dacă nu un colţ de rai suspendat deasupra relelor lumii, mereu proaspăt în memorie, revenind ca o oază de tihnă şi lumină? „Copilul trăieşte într-un timp paradiziac”, era de părere Mircea Eliade în *Aspecte ale mitului*, iar identificarea momentului care a pus capăt beatitudinii infantile (temă întâlnită în majoritatea culturilor) ne poate da un reper privind orientarea de mai târziu a destinului nostru.

În cazul lui Octavian Doclin există două astfel de momente de ruptură întrucâtva complementare. Cel dintâi este simbolic, constând în retezarea tulpinii unei flori (în „grădina minoră a casei natale”) având drept instrument „cuţitul/ de argint al copilăriei”, urmările fiind imprevizibile: „de atunci pe mână/ i-a tot crescut/ o pată de sânge ceresc/ învăluindu-i-o/ cum o mănuşă” (*Pata*). Al doilea îl reprezintă pierderea fecioriei, deci o ruptură şi o iniţiere în acelaşi timp, ca o a doua naştere, cu urme ce n-au putut fi şterse de ani, aşa cum apare surprins în acest poem fără titlu din subciclul *Amintirilor...*: „se întreabă acum şi el/ cu umerii gârboviţi lăsaţi mult în faţă înguştaţi/ cum de vrăjitoarea vecină cu casa lui/ l-a ales doar pe el un copil/ cu semnele bărbatului abia ghicindu-se/ să-l iniţieze în taina nerepetată/ a dezvirginării ca o ultimă naştere/ să-l pregătească pentru minunea deflorării altei naşteri/ mult mai târziu a dezlegat el însuşi reuşind s-o înţeleagă cât/ de cât/ când a ajuns la vârsta ei de-atunci/ rob îngenuncheat la poalele muntelui atât de dorit/ astăzi încă se mai văd pe spatele lui/ urmele mâinilor ei tatuaje/ ce nu se mai pot şterge vreodată.” De altfel, totul lasă urme în această aventură irepetabilă a destinului, poetul desluşindu-le în permanenţă (până şi hainele noi i se par pătate, inevitabil, de sânge, în copilărie orice îmbrăcăminte nouă însemnând sacrificarea, de către capul familiei, a unui animal).

„Poveştile” pe care ni le înşiră Octavian Doclin („din hambarul cu amintiri”) sunt semnificative, putând constitui oricând nucleul unor proze (dragostea pentru iezii ce urmau să fie sacrificaţi de Paşte, citirea ziarului, în fiecare seară, pe marginea şanţului, bătrânilor satului, povestea lui *moş Părdon*, păcurarul, cel reîntors din America, găsirea miraculoasă, de către bunul Nicolae, a vacilor rămase peste noapte în pădure, mult aşteptata pomană a porcului, culegerea spicelor de grâu de pe ţarină, după cosit, sau *blagoveşteana*, un ritual de afumare a picioarelor copiilor de către bunică pentru a ţine departe şerpii).

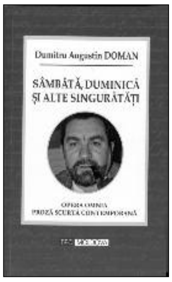
Aceste *întoarceri* dau volumului o consistenţă aparte, o notă inconfundabilă. Psihanaliza le foloseşte drept cale de vindecare. În cazul autorului *Sângelui de vişin*, scopul nefiind mai puţin de tămăduire, *întoarcerea* vine ca un pansament aplicat pe rănile sufletului, dar şi o încercare de recuperare a timpului pierdut (în China era folosită pentru *alungarea* bătrâneţii).

Dar oare întoarcerea nu este şi un act preparatoriu, retrăirea începuturilor pregătindu-ne, subtil (acelaşi Eliade a spus-o), pentru inevitabila despărţire? Interesant este că, în acest volum, tema morţii apare mai cu seamă în versurile pe care autorul le numeşte „*aproape folclorice*”. Pentru că, în rest, e mai bine ca moartea, acest un „ultim dar”, cum ne învaţă Octavian Doclin într-un alt *poem minim*, să fie lăsată în pace şi, desigur, nepusă în niciun fel „sub semnul întrebării”...

Ladislau DARADICI

Cărți primite la *Cafenea*

Dumitru Augustin DOMAN, ***Sâmbătă, duminică și alte singurătăți***, Editura *TipoMoldova,* Iași, 2015

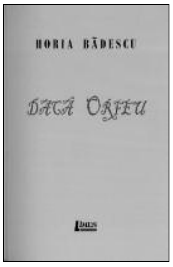
Florin DOCHIA, ***Prins în lumea cuvintelor***, Fundația Culturală *Libra,* București, 2015

Liviu Ioan STOICIU, ***Nous***, Editura *Limes,* Cluj, 2015

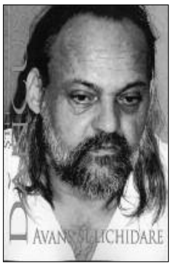
Horia BĂDESCU, ***Dacă Orfeu***, Editura *Limes,* Cluj, 2015

Aurel ȘTEFANACHI, ***Închiderea jocului***, Editura *TipoMoldova,* Iași, 2015

Ștefan Doru DĂNCUȘ, ***Avans și lichidare***, Editura *Singur,* Târgoviște, 2015

Ion Toma IONESCU, ***Gușterele***, Editura *Inspirescu,* Satu Mare, 2015

Valeria MANTA TĂICUȚU, ***Vânătoare de îngeri și crini***, Editura *Editgraph,* Buzău, 2015

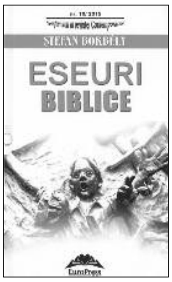
Mioara BAHNA, ***Zigzag prin literatura lumii***, Editura *Junimea,* Iași, 2015

Cornel SÂNTIOAN CUBLEȘAN, ***Mașina de cuvinte***, Editura *Explorator,* Ploiești, 2015

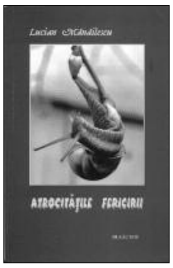
Ștefan Borbely, ***Eseuri biblice***, Editura *EuroPress,* Bucureşti, 2015

Mioara BAHNA, ***Sensuri***, Editura *Junimea,* Iași, 2014

Lucian MĂNĂILESCU, ***Atrocitățile fericirii***, Editura *Editgraph,* Buzău, 2015

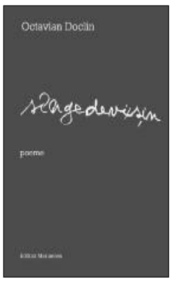
Constantin TRANDAFIR, ***Pactul conversației - Narațiunii critice***, Editura *Ideea Europeană,* București, 2014

Viorica RĂDUȚĂ, ***Când se duc în uitare***, Editura *Pleiade,* Satu Mare, 2015

Octavian DOCLIN, ***Sânge de vișin***, Editura *Marineasa,* Timișoara, 2014

Antologie de poezie românească publicată în revista Urmuz; *Amor carmina*, Fundația Culturală *Libra,* București, 2015

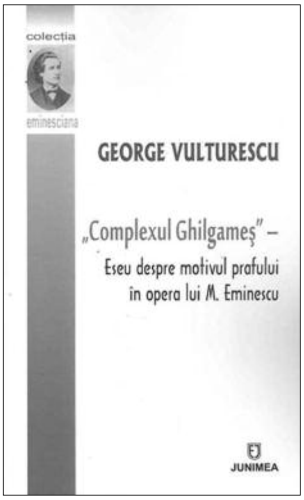

Antologie de tălmăciri românești din poezia universală publicate în revista Urmuz 2014, Fundația Culturală *Libra,* București, 2015

Un studiu competent

Despre volumul imens de cunoaştere şi universul fascinant al creaţiei eminesciene se scrie de mai bine de un secol cu o tenacitate şi un entuziasm cu adevărat demne de toată lauda. Dacă la canonizarea (religioasă) a poetului nepereche încă nu am asistat, deşi se spune că el a primit la naştere un dar atât de greu, că însuşi îngerul său păzitor s-a înfiorat, sărutând picioarele copilaşului care primise ca dar suferinţa, în schimb

asistăm la naşterea unui val de documente ce statuează importanţa dimensiunii gnoseologice a creaţiei eminesciene, adevărat avatar al minunilor vieţii celei de dincolo de lume, din Athanorul spiritului de geniu, căci s-a spus de asemenea: „Dacă Dante a traversat Infernul, Purgatoriul şi Paradisul, Eminescu a fost traversat de acestea!”. Se mai spune că, pentru ce soluţie de cunoaştere optăm, aceasta va cântări în destinul nostru spiritual. Se pare că monumentul de cultură care este opera eminesciană ne destinează unei perpetue căutări a mitului cunoaşterii absolute, cel cu care se iniţiază orice destin metafizic.

Poetul **George Vulturescu**, prin cartea sa **Complexul Ghilgameş/ Eseu despre motivul prafului în opera lui Mihai Eminescu**, apărută la Editura Junimea din Iaşi anul acesta, reia glosele pe marginea universului de creaţie eminescian, înmulţite în secolul din urmă într-o veritabilă ştiinţă, eminescologia. Probabil discipol al profesorului Alexandru Zub, poetul George Vulturescu înteţionează să scrie un eseu edificator, revelatoriu în privinţa actului de cunoaştere cuprins de lirica eminesciană. El reface istoriografic temele, simbolurile, motivele şi tropii eminescieni revelându-le semnificaţia, desprinzând din anvergura explorării de către poet a tainelor lumii, un prilej de descifrare gnoseologică, de filozofie a cunoaşterii, în marginea miracolului eminescian.

„Stare ultimă a lumii, praful stă sub leit-motivul Ecclesiastului - ubi sunt. (...).” „Ce poate urma după pulbere dacă nimeni nu poate gândi pulberea, dacă pulberea nu se poate gândi pe sine?”. „Drumul pulberii” – stânca, zidul, ruina – este încheiat: nu poate exista decât o trecere „de la o formă de moarte la alta” şi viaţa apare, din acest moment „un vis al morţii eterne”. O astfel de moarte este „scufundată în sine, visându-se pe ea însăşi şi care este mai generală şi decât haosul şi decât Demiurgos”. Este întoarcerea în marele Tot al materiei. Şi „mântuirea lui seamănă cu mântuirea ca tactică a păsării Pheonix şi de aceea cercul vicios al morţii nu are sfârşit. De aceea, în poezia lui Eminescu [...] nu întâlnim nici spaima existenţei proprii şi nici dorul ei deznădăjduit, ci dorul ei dulce-amar, uitarea ei de ea însăşi”. Sau ceea ce într-un vers de laborator al Odei, Eminescu spune: „De-al meu propriu cânt mistuit mă mistui“ şi, în forma definitivă, „Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări.../ Pot să mai reînviu luminos din el ca/ Pasărea Phonix?”

Eseul lui George Vulturescu esenţializează metaforic actul şi gestul de cunoaştere inimitabile ale poetului nepereche, sintetizând un traseu odiseic al aventurii de cunoaştere şi iubire eminesciene. Vis lucid deopotrivă, cunoaşterea şi iubirea eminesciene apar ca cel mai irezistibil palimpsest al marii treceri, întru viaţă, moarte şi nemurire. Altfel, eseistul explică intenţia cărţii, admirabil structurate, în care respiră paideic întreg universul eminescian: „În *Complexul Ghilgameş*, ca engramă a pulberii, cele patru elemente ale lui Empedocle (apa, pământul, aerul, focul), stihii ale lumii patru” (Strigoii), sunt intricate în firul de praf – *Punctu-acela de mişcare, mult mai slab ca boaba spumii* (*Scrisoarea I*)...” „Ceea ce e etern nu e esenţial pentru om – cercul activităţii sale, ţintele sale, sunt îndreptate pur şi simplu asupra formelor... [...]; dezvoltarea acestora, înnobilarea lor sub dictatul propriului spirit – iată misiunea lui, dacă o putem numi misiune...”

Conturată ca un eseu de poetica magna, cartea se dovedeşte o meritorie ilustrare a geniului eminescian, un instrument de lucru cu valenţe de critică literară, filozofică şi spiritualistă. Habent sua fata libelli (Cărţile îşi au destinul lor)!. Dincolo de metafora prafului, a pulberii, ce aproape de noi e lumina!...

Dorina MIHAI MOISE

ARTE POETICE
■ Nr. 21
■ Noiembrie 2015
Cafeneaua literară

Gérard PFISTER

Poezia este altceva

Prefața*

„Vai!, suspina deja Baudelaire la vremea sa. Franța nu este deloc poetă... Noi am știut, toți așa cum suntem, chiar și cei mai puțin șovini, să apărăm Franța când am fost invitați la mese, pe ţărmuri îndepărtate; dar aici, acasă, în familie, să spunem adevărul: Franța nu este poetă, ba chiar demonstrează, într-adevăr, o oroare congenitală față de *poezie*". (1)

Și desigur că aceste cuvinte sunt severe în țara în care generații de copii au recitat poezia pură a lui Jean de La Fontaine odată cu primele cuvinte și în care mii de versuri sublime și șchioape de cele mai multe ori l-au făcut pe Victor Hugo în inimile francezilor un fel de erou național, aproape la fel de important ca Ioana d'Arc și Jean Moulin.

Dar iată: La Fontaine s-a salvat prin piesele sale morale medievale și Hugo prin romanul „Mizerabilii", iar în ce privește restul scriitorilor trebuie să recunoaștem că în satul din Galia, bardul Assurancetourix, dacă îi permitem – ca moștenitor al lui Esop și al magului din Guernesey (Hugo) – sarcina instruirii copiilor, nu este deloc apreciat pentru talentul său.

În Franța, poezia nu are parte de o presă foarte bună. Eufemism pentru a spune că poezia nu are parte de presă favorabilă mai deloc. Câțiva inspirați, câțiva rezistenți își trec unul altuia torța din generație în generație, într-o indiferență și un scepticism aproape generalizat. Ei singuri, din fericire, se încăpățânează să-i instruiască pe copiii încă sensibili, înainte să cedeze în fața sirenelor darwinismului social, nostalgici eterni după „fântâna cu apă vie" și după „cununa de lauri".

În Anglia, Regina are „poetul său laureat", care are obligația de a imortaliza izbânzile domniei sale, iar în America vocea puternică a lui Ginsberg a înflăcărat o mulțime de oameni, plină de același entuziasm ca acela produs de concertele formațiilor *Rolling Stones* sau

Gérard PFISTER
© Edition Arfuyen, Paris

Beatles. Degeaba căutăm în Franța o recunoaștere similară a importanței marilor poeți ai timpului nostru, cărora nu le este dat să spere mai mult decât statutul auster și glorios de „poet blestemat", recunoscut *post mortem* lui Arthur Rimbaud și atâtor altora, așa cum creștinii recunoșteau odinioară măreția sfinților lor în funcție de felul în care aceștia își asumau martiriul.

*

Cât despre descoperirea, în Franța, a motivelor specifice ale acestei „orori congenitale" față de poezie, denunțată de Baudelaire, aceasta ar constitui subiectul unei psihanalize interesante a țării noastre, în felul în care un Frédéric Hoffet a putut pe vremuri să-și pună întrebări cu privire la straniul caz al compatrioților săi dintre Vosgi și Rin în cartea sa *Psihanaliza Alsaciei*. Și cu siguranță vom descoperi că vechea neîncredere radicală a francezilor față de religie și sacru – și față de ceea ce pare să se înrudească mai mult sau mai puțin cu acest subiect – se cufundă adânc în acest rău, izolând poeții, fără voia lor, într-un fel de

sacerdoțiu al cuvântului care îi exclude și îi descalifică până când închid ochii; ignorând caracterul foarte dubios al persoanei și activității lor, poate să facă din ei în cele din urmă eroi laici și din textele lor – la drept vorbind – obiecte de studiu la școală.

Fără a merge atât de departe, am constata cu siguranță că această dificultate a Franței cu privire la poeți ține în mare măsură de necunoașterea specificului poeziei: „Unii au despre poezie o idee atât de vagă, nota Paul Valéry, încât iau acest vag drept ideea înseși de poezie”. (2) În țara lui Descartes și a Codului Civil al lui Napoleon, se pare că nu există nimic mai rău decât un obiect neidentificat, pe care nicio formulă, nicio definiție nu îl poate cuprinde. Cine nu-și amintește de acele două nefericite versuri ale lui Boileau, din *Arta* sa *poetică* din 1664, al căror adevăr rece, rostit tare, răspicat și repetat, a generat în țara noastră, spre bucuria universităților, armate de juriști, dar a sterilizat atâtea fervori în devenire: „Ce este bine conceput, se enunță clar/ Iar cuvintele care să exprime acest lucru vin cu ușurință”. (3)

Vai! Franța Generalului Aupick și a farmacistului Homais a învățat să nu iubească decât legile și circularele, care abundă, și posologiile de care – la fel ca și după legi, se pare – este la fel de dornică. Și e de vină poezia când, la moartea autorului, opera sa se poate rezuma în sfârșit la un mic necrolog din Lagarde și Michard.

Nenorocirea este că, în toate limbile, dintotdeauna, poezia a fost foarte greu de definit și că ne trebuie, totuși, ca urmași ai lui Boileau fără voia noastră, o definiție, sub pedeapsa de a o identifica cu vagul și indecisul. Mai rezonabile, tocmai pentru că sunt mai puțin raționaliste, alte popoare au convenit că, dacă nu este ușor de definit, poezia nu este mai puțin necesară și respectabilă; și este cu atât mai mult respectabilă, pentru că ajunge la ceva esențial: „Cea mai adecvată definiție a poeziei, scrie ironic Henry David Thoreau, poetul o va dovedi instantaneu ca fiind falsă, respingându-i termenii”. (4)

Dar, de bine, de rău, limba noastră pare făcută pentru a defini, iar spiritul nostru – pentru a legifera. Pierre Reverdy se amuză de acest lucru într-o carte pe care o dedică el însuși definirii „acestei emoții numite poezie”. „Această poezie, cel puțin la fel de rebelă în fața definițiilor ca și sufletul în a se lăsa tăiat de vârful bisturiului, ce este? O! Nu-i vorba că cei mai mari poeți ai timpului nostru rămân muți în fața acestei întrebări. Ci că, tocmai puzderia de răspunsuri strălucite date de ei le face jenante. Cu toate acestea ele ar constitui materiale bogate pentru o minunată antologie”. (5)

„Material bogat”, cu siguranță, totuși cât se poate de indigest și putem înțelege că nimeni, niciodată nu s-a aventurat să realizeze o asemenea antologie... De aceea este foarte diferită o anchetă asemănătoare pe care am vrut să o realizăm, cu complicitatea prietenească a autorilor și traducătorilor de la Editura Arfuyen, atenți să demonstreze că poezia nu este „orice”, și mai atenți să nu o închidă într-o definiție care s-ar dori definitivă. Fiecăruia dintre ei le-am solicitat, în funcție de experiența personală cu scriitura poetică – cea a traducătorului fiind cel puțin la fel de revelatoare ca aceea a autorului în privința orlogeriei subtile a poemului – să ne ofere propria definiție a poeziei, dar și să caute, printre scriitorii preferați, pe cei care ar fi putut avea formulări lămuritoare ale acestui subiect. Acestora din urmă ne-am permis să adăugăm, ca un al treilea cerc concentric, definițiile altor scriitori sau eseiști care au părut a se înscrie pe aceeași linie și, cu ajutorul intuiției acestora, am încercat să identificăm mai multe puncte de vedere deosebite și complementare acestei realități unice, obsedante pentru anumite spirite și la fel de evanescente ca un miraj, pe care o numim *poezie*.

*

Aproape trei sute de autori de ieri și de azi, din Franța sau din străinătate, ne-au îndrumat în meditația noastră, contribuind fiecare în felul său, din perspectiva sa, la sensul acestei practici a scrisului. Mai rămânea de găsit un titlu acestui ansamblu, atât de divers și de paradoxal, în care adevărul poeziei pare să fie descoperit în permanență, pentru ca în clipa următoare să scape printr-un detaliu neașteptat, lăsându-ne aproape dezarmați. Din atâtea descoperiri contradictorii, de revelații temporare, cum să sperăm să oferim sinteza printr-o formulă simplă?

Baudelaire ne îndruma din nou: „Poezia este tot ce poate fi mai real. Ceea ce nu este total real decât într-o *altă lume*”. (6). Și, la fel, și Keats: „Un poet este lucrul cel mai puțin poetic ce poate exista, pentru că nu are identitate: el însuflețește și umple continuu un alt trup”. (7) Și Alejandra Pizarnik: „Vorbesc ca și cum îmi vorbesc mie însămi. Nu vocea mea care se încăpățânează să semene cu o voce umană, ci cealaltă, care mărturisește că n-am încetat să locuiesc în pădure”. (8) În sfârșit, Bernard Sesé: „Poezia este locul altuia”. (9) O breșă în interiorul limbii, deschiderea către un spațiu diferit, promisiunea îndeplinită chiar în cuvintele unei posibile libertăți. Totuși, ce loc? Care spațiu? O ușă deschisă revenirilor unei metafizici rușinoase, unei religiozități camuflate? S-ar putea să fie acesta riscul și de mai multe ori – să ne amintim! – fantome foarte ciudate au venit să bântuie poezia modernă, fie că sunt drapate de togi lungi, de patrafire brodate sau de false bărbi de revoluționar. Nu, fără nicio îndoială, nu în acea zonă trebuie să așezăm această libertate pe care ne-o deschide poemul. Dar, fără aceste umbre tutelare, în ce „vag” am risca să cădem iarăși?

De data aceasta este rândul lui René Daumal să ne așeze pe drumul cel bun: „Poezia vorbește despre ceva, poezia face ceva cu cuvintele”. (10) Opinie confirmată de Antonio Machado aproape cuvânt cu cuvânt: „Poezia este ceea ce fac poeții”. (11) Deci [poezia este] *a face* și un *lucru*. O muncă de artizan care poate deveni în zilele bune, muncă de artist. O muncă de experimentator, chiar de chimist, dacă e să-l credem din nou pe Baudelaire: „O, voi! Fiți martori că mi-am făcut datoria/ Ca un chimist perfect și ca un suflet sfânt [...]. Căci din orice am extras chintesența/ Mi-ai dat noroiul din care am făcut aur”. (12) Marele poet finlandez contemporan Bo Carpelan, Premiul European

pentru Literatură 2007, nu spune altceva: „Trebuie să transformăm limba în ceva profund, să facem din ea un lucru viu, greu – şi totuşi uşor, liniştitor – şi totuşi activ”. (13)

*

Poezia: loc al libertăţii, în deschiderea către o alteritate radicală; şi, în acelaşi timp, exerciţiu de muncă plină de răbdare asupra materiei cuvintelor pentru a face ceva din ele. Şi ce anume? Un *poem*.

Trezit dimineaţa devreme în fiecare zi pentru a începe să asculte poezia, autorul poemului *Terraqué* a făcut într-o zi, ne spune soţia sa, Lucie Guillevic, această descoperire simplă: „Poezia este altceva”. *Altceva*, cu siguranţă; dar *ceva*, la fel de sigur. „Evident, este o definiţie vagă, adăuga el imediat mârâind – şi, în ochii săi îmi imaginez în clipa aceea surâsul maliţios –, o definiţie vagă, dar justă... Eu o respect”. (14)

S-o respectăm şi noi. Ea are meritul de a-i păstra poeziei în acelaşi timp misterul şi simplitatea, solemnitatea şi prospeţimea. Are, de asemenea, meritul modestiei şi al umorului când, atâtea altele, cu un ton peremptoriu, au pretenţia că au epuizat subiectul. Ea are meritul mai ales, dacă vrem să ascultăm atent, cu intonaţia corectă pe care i-ar fi conferit-o limba din filmele lui Prévert şi Carné, de a-i oferi cel mai frumos omagiu, singurul elogiu, care se poate spune despre poezie, dincolo de cuvinte, dincolo de referinţe: da, poezia, scuzaţi, „este altceva!”

Traducere din limba franceză -
Liana ALECU

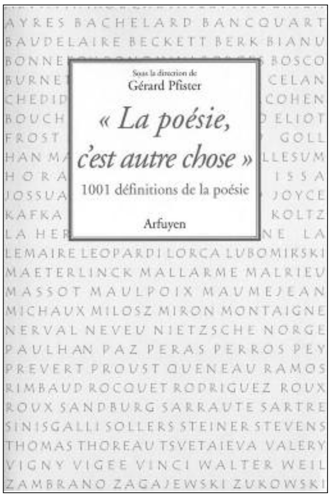
* Textul reprezintă prefaţa la volumul „Poezia este altceva. O mie şi una definiţii ale poeziei”, editat sub conducerea lui Gérard Pfister, Editurile Arfuyen, Paris, 2008. © Editurile Arfuyen.

Gérard PFISTER

La poésie, c’est autre chose

Préface*

«*Hélas!* soupirait déjà Baudelaire en son temps, *la France n’est guère poète... Nous avons, tous tant que nous sommes, même les moins chauvins, su défendre la France à table d’hôte, sur des rivages lointains; mais ici, chez nous, en famille, sachons dire la vérité: la France n’est pas poète, elle éprouve même, pour tout dire, une horreur congénitale de la poésie*.»(1)

Et certes le propos est sévère au pays où des générations d’enfants ont ânonné la pure poésie de Jean de La Fontaine avec leurs premiers mots et où des milliers de vers sublimes, et boiteux plus souvent qu’à leur tour, ont fait de Victor Hugo dans le cœur des Français une sorte de héros national presque égal aux Jeanne d’Arc et Jean Moulin.

Mais voilà: La Fontaine est sauvé par ses «*moralités*» et Hugo par *les Misérables,* et pour le reste il faut reconnaître qu’au village gaulois le barde Assurancetourix, si on lui concède bien volontiers, comme à l’héritier d’Ésope et au mage de Guernesey, la charge d’instruire les enfants, n’est guère apprécié pour son talent.

La poésie n’a pas en France très bonne presse. Euphémisme pour dire qu’elle n’en a presque pas. Quelques inspirés, quelques résistants se passent la flamme de génération en génération, dans une indifférence et un scepticisme quasi général, que seuls, par bonheur, s’obstinent à rompre les enfants, tendres encore avant d’avoir cédé aux sirènes du darwinisme social, éternels nostalgiques de la «*claire fontaine*» et des «*lauriers coupés*».

En Grande-Bretagne la Reine a son «*poète lauréat*» chargé d’immortaliser les hauts faits de son règne, et il n’est pas jusqu’aux États-Unis où la forte voix d’un Ginsberg n’ait animé des foules entières d’un même enthousiasme que les concerts des *Rolling Stones* ou des *Beatles*. On cherche vainement en France pareille reconnaissance à l’égard des grands poètes de notre temps, auxquels il n’est pas donné d’espérer bien davantage que l’austère et glorieux statut de «*poète maudit*», reconnu *post mortem* à Arthur Rimbaud et tant d’autres, comme les chrétiens reconnaissaient autrefois la grandeur de leurs saints à leur manière d’assumer le martyre.

*

Quant à trouver les raisons spécifiques en France de cette «*horreur congénitale*» de la poésie dénoncée par Baudelaire, il y aurait là le sujet d'une intéressante psychanalyse de notre pays, à la manière dont un Frédéric Hoffet put naguère s'interroger sur l'étrange cas de ses compatriotes du pays entre Vosges et Rhin dans son livre *Psychanalyse de l'Alsace*. Et certainement on trouverait que la méfiance ancienne et radicale des Français à l'égard du religieux et du sacré – et ce qui, de près ou de loin, semble s'y apparenter – entre pour beaucoup dans ce malaise, confinant malgré eux les poètes dans une sorte de sacerdoce de la parole qui les exclut et les disqualifie jusqu'au jour où leur mort, mettant de côté le caractère très suspect de leur personne et leur activité, peut faire d'eux enfin des héros laïques et de leurs textes, à proprement parler, des objets d'école.

Sans aller si loin, on constaterait à coup sûr que cette difficulté de la France à l'égard de ses poètes tient largement à une méconnaissance de ce qu'est la poésie: «*Certains se font de la poésie une idée si vague,* notait Paul Valéry, *qu'ils prennent ce vague pour l'idée même de la poésie.*» (2) Au pays de Descartes et du Code civil napoléonien, il semble qu'il n'y ait rien de pire qu'un objet non identifié, que nulle formule, nulle définition ne puisse circonscrire. Qui ne se souvient de ces deux malheureux vers de Boileau, dans son *Art poétique* de 1664, dont la vérité glacée, martelée et remartelée, a engendré dans notre pays pour le bonheur de l'Alma *Mater* des armées de juristes mais stérilisé tant de ferveurs naissantes: «*Ce qui se conçoit bien s'énonce clairement/ Et les mots pour le dire arrivent aisément.*» (3)

Hélas, la France du général Aupick et du pharmacien Homais a appris à n'aimer que les lois et circulaires, dont elle est très féconde, et les posologies, dont elle est – à mesure des premières, semble-t-il – tout aussi friande. Et à défaut la poésie quand, l'auteur mort, sa notice peut se résumer enfin à une petite nécrologie du Lagarde et Michard.

Le malheur est que, dans toutes langues, de tout temps, la poésie a été on ne peut plus malaisée à définir, et qu'il nous faut pourtant, héritiers de Boileau malgré nous, en avoir une définition sous peine de l'identifier avec ce vague et cet indécis. Plus raisonnables, parce que précisément moins rationalistes, d'autres peuples sont convenus que, pour n'être pas définissable, la poésie n'en était pas moins nécessaire et respectable, et peut-être d'autant plus, parce qu'elle touchait à quelque chose d'essentiel: «*La plus sage définition de la poésie*, ironise Henry David Thoreau, *le poète la prouvera instantanément fausse en en rejetant les termes.*» (4)

Mais, pour le meilleur et pour le pire, notre langue semble faite pour définir, et notre esprit pour légiférer. Pierre Reverdy s'en amuse, dans un livre qu'il consacre lui-même à définir «*cette émotion appelée poésie*»: «*Cette poésie, pour le moins aussi rebelle à la définition que l'âme à se laisser entamer par la pointe du bistouri, qu'est-ce que c'est? Oh! ce n'est pas que les plus grands poètes de ces derniers temps soient restés courts devant cette question. Mais l'abondance même des brillantes réponses qu'ils lui ont données les rend précisément embarrassantes. Elles fourniraient toutefois l'opulente matière d'une merveilleuse anthologie.*» (5)

«*Opulente matière*», à coup sûr pourtant fort indigeste, et l'on peut comprendre que nul n'ait jamais tenté l'aventure d'une pareille anthologie... Aussi est-ce d'une manière toute différente une enquête comparable que nous avons voulu mener, avec l'amicale complicité des auteurs et des traducteurs des Éditions Arfuyen, soucieux de montrer que la poésie n'est pas «*n'importe quoi*», plus soucieux encore de ne pas l'enfermer dans une définition qui se voudrait ultime. À chacun nous avons demandé de nous donner, en fonction de sa propre expérience de l'écriture poétique – celle du traducteur étant au moins aussi révélatrice que celle de l'auteur sur la subtile horlogerie du poème - sa propre définition de la poésie, mais aussi de rechercher, parmi les écrivains qu'il aimait, ceux qui pouvaient avoir eu sur ce sujet des propos éclairants. À ces derniers nous nous sommes permis d'ajouter, en un troisième cercle concentrique, les définitions d'autres écrivains ou essayistes qui nous semblaient s'inscrire dans la même réflexion et, nous aidant de leurs intuitions, nous avons tenté d'identifier plusieurs approches singulières et complémentaires de cette réalité unique, obsédante pour certains esprits et aussi évanescente qu'un mirage, qu'on appelle *poésie*.

*

Près de trois cents auteurs d'hier et d'aujourd'hui, de France et d'ailleurs, nous ont guidé ainsi dans notre réflexion, apportant chacun à sa manière, dans sa perspective, le sens de cette pratique d'écriture. Restait à trouver un titre à cet ensemble, tellement divers et paradoxal, où la vérité de la poésie semble sans cesse en passe d'être atteinte pour, à l'instant d'après, s'échapper par un détour inattendu, nous laissant presque aussi démunis. De tant de découvertes contradictoires, de révélations temporaires, comment espérer offrir la synthèse en une simple formule?

Baudelaire nous mit là encore sur la voie: «La poésie est ce qu'il y a de plus réel. C'est ce qui n'est complètement vrai que dans *un autre monde.*» (6) *Et de même Keats:* «Un poète est la chose la *moins poétique qui existe, parce qu'il n'a pas d'identité: il anime et emplit continuellement un autre corps.*» (7) Et encore Alejandra Pizarnik: «*Je parle comme on parle en moi. Non ma voix obstinée à ressembler à une voix humaine, mais l'autre qui atteste que je n'ai pas cessé d'habiter dans le bois.*» (8) Bernard Sesé enfin: «*La poésie est le lieu de l'autre.*» (9) Une brèche dans la langue, l'ouverture vers un espace différent, la promesse réalisée dans les mots mêmes d'une possible liberté. Quel lieu cependant? Quel espace? Porte ouverte aux retours d'une métaphysique honteuse, à une religiosité camouflée? Ce pourrait être le risque, et plus d'une fois – qu'on se souvienne – de bien étranges fantômes sont venus, en effet, hanter la poésie moderne, qu'ils soient vêtus de longues toges, de chasubles brodées ou de fausses barbes de révolutionnaires. Non, sans aucun doute, ce

n'est pas là qu'il fallait situer cette liberté que nous ouvrait le poème. Mais, sans ces ombres tutélaires, dans quel «*vague*» risquions-nous à nouveau de sombrer?

Cette fois, c'est René Daumal, de manière peut-être inattendue, qui devait nous remettre en chemin: «*La prose parle de quelque chose, la poésie fait quelque chose par des paroles.*» (10) Confirmé par Antonio Machado presque mot pour mot: «*La Poésie, c'est quelque chose que font les poètes.*» (11) Un *faire* donc, et une *chose*. Un travail d'artisan, qui peut devenir, les bons jours, œuvre d'artiste. Un travail d'expérimentateur, de chimiste même si l'on en croit, là encore, Baudelaire: «*Ô vous, soyez témoins que j'ai fait mon devoir/ Comme un parfait chimiste et comme une âme sainte,* [...] *Car j'ai de chaque chose extrait la quintessence,/ Tu m'as donné ta boue et j'en ai fait de l'or.*» (12) Le grand poète finlandais contemporain Bo Carpelan, Prix Européen de Littérature 2007, ne parle pas autrement: «*Il s'agit de rendre le langage épais, d'en faire une chose* vivante, lourde – et pourtant légère, paisible – et pourtant active.» (13)

*

La poésie: lieu de liberté, dans l'ouverture à une radicale altérité; et, en même temps, exercice d'un patient travail sur la matière des mots pour en faire quelque chose. Et quoi? Un *poème*.

Tôt levé chaque matin pour se mettre à l'écoute de la poésie, le poète de *Terraqué* eut un jour, nous dit Lucie Guillevic, son épouse, cette simple trouvaille: «*La poésie, c'est autre chose*». *Autre,* assurément; mais *chose,* tout aussi sûrement. «*Évidemment, c'est une définition vague,* ajouta-t-il aussitôt en bougonnant – et, dans ses yeux, j'imagine bien à cet instant le sourire malicieux –, *une définition vague, mais juste... Je la respecte.*» (14)

Respectons-la aussi. Elle a le mérite de garder à la poésie tout à la fois son mystère et sa simplicité, sa solennité et sa fraîcheur. Elle a le mérite aussi de la modestie et de l'humour quand tant d'autres au ton péremptoire prétendent épuiser le sujet. Elle a le mérite surtout, si on veut bien l'écouter avec la juste intonation que lui aurait donnée la langue des films de Prévert et Carné, de donner le plus beau, le seul éloge, qui se puisse dire de la poésie, au-delà des mots, au-delà des références: oui, la poésie, pardon, «*ça, c'est autre chose!*»

* Ce texte représente la préface du volum „La poésie, c'est autre chose. Mille et une définitions de la poésie", dirigé par Gérard Pfister, Édition Arfuyen, Paris, 2008.

Index des auteurs cités

1001 definiţii ale poeziei*

Blaise Cendrars

Scriitura este un incendiu, căci a scrie înseamnă a arde de viu dar şi a renaşte din propria cenuşă. (17)

L'écriture est un incendie, car écrire c'est brûler vif, mais c'est aussi renaître de ses cendres. (17)

René Char

Poezia este dragostea realizată din dorinţă şi rămasă dorinţă. (33)

Le poème est l'amour réalisé du désir demeuré désir. (33)

Maria Zambrano

Poezia este fiinţa care se deschide către exterior şi în acelaşi timp către sine. (35, *Filozofie şi poezie*, trad. J. Ancet)

La poésie c'est l'être qui s'ouvre vers le dedans et vers le dehors en même temps. (35, *Philosophie et poésie*, trad. J. Ancet)

Rainer Maria Rilke

Noi suntem albinele invizibilului. Culegem cu pasiune mierea vizibilului pentru a o colecta în marele stup de aur al invizibilului. (51, *în franceză în original*)

Nous sommes les abeilles de l'invisible. Nous butinons éperdument le miel du visible pour l'accumuler dans la grande ruche d'or de l'invisible. (51, *en français dans l'original*)

Zéno Bianu

Poezia e
un reflex de supravieţuire
o efracţie permanentă
persistenţa suflului
adevărata inimă a planetei
contrariul neomeniei crescânde. (79)

La poésie c'est
un réflexe de survie
une effraction continue
la persistance du souffle

le vrai cœur de la planète
le contraire de l'inhumanité croissante. (79)

Marcel Proust

Stilul, pentru scriitor, ca şi culoarea pentru pictor, nu e o chestiune de tehnică, ci de viziune, o revelaţie. (104, *Timpul regăsit*)

Le style pour l'écrivain, aussi bien que la couleur pour le peintre, est une question non de technique, mais de vision. (104, *Le Temps retrouvé*).

Pierre Reverdy

Toată lumea ştie şi înţelege că un poet nu gândeşte la fel ca un filozof, ca un matematician, ca un savant. Pentru poet lucrurile au în real o altă valoare, în faţa căreia, în contact cu sensibilitatea şi spiritul lui, reacţionează altfel. Sunt atâtea feluri de a fi în lume, câte categorii de sensibilitate şi genuri spirituale. (117, *Această emoţie numită poezie*)

Tout le monde sait, tout le monde comprend qu'un poète ne pense pas de la même façon qu'un philosophe, un mathématicien, un savant. C'est-à-dire que pour lui, les choses ont dans le réel, une autre valeur et que sa sensibilité et son esprit réagissent, à leur contact, de façon tout à fait différente. Il y a autant de façons d'être au monde que de catégories de sensibilité et de tournures d'esprit. (117, *Cette émotion appelée poésie*)

Bo Carpelan

Poemul care e un peisaj reuneşte ceea ce e văzut într-un limbaj şi exprimă cu mijloacele peisajului ceva din ceea ce peisajul spune în fiecare dintre noi. Această magie de toate zilele, pentru indienii Navajos înseamnă *„a rămâne în centrul universului*". (134) Ibid.

Le poème qui est un paysage rassemble ce qui est vu en un langage et exprime avec les moyens du paysage quelque chose que le paysage dit en chacun de nous. Cette magie de tous les jours, les indiens Navajos lappellent «*rester au centre de l'univers*». (134) Ibid.

Confucius

Maestrul a zis: „Ne trezim prin poezie, ne fortificăm prin rituri şi ne desăvârşim prin muzică." (145)

Le Maître dit: „On s'éveille par la poésie, on s'affermit par les rites et on s'accomplit par la musique." (145)

Nicolas Dieterlé

Care e locul meu? Poezia. Ea este casa mea, parfumata mea casă. Ea este floarea spaţiului. (154, *Aripa purpurie*)

Quel est mon lieu? La poésie. Elle est ma maison, mon odorante maison Elle est la fleur de l'espace. (154, *L'Aile pourpre*)

Lumea e un labirint infinit de semnificaţii pe care doar cârtiţa vizionară a poeziei o poate străbate, cu oarecari şanse de succes. (161) Ibid.

Le monde est un labyrinthe infini de significations que seule peut parcourir, avec quelque chance de succès, la taupe visionnaire de la poésie. (161) Ibid.

Poezie: fântână de tăcere în care sclipeşte în adânc apa nemişcată şi feerică a Verbului. (163)

Poésie: puits de silence où luit, tout au fond, l'eau immobile et fériée du Verbe. (163)

Antonio Gamoneda

Poezia nu este literatură. Poezia este revelaţie. (208, Prefaţă la *Darul beţiei,* de Claudio Rodriguez, trad. Laurence Breysse-Chanet)

La poésie n'est pas de la littérature. La poésie est révélation. (208, Préface à *Don d'ébriété,* de Claudio Rodriguez, trad. Laurence Breysse-Chanet)

Eugène Guillevic
prin Lucie A. Guillevic

Poezia este o sculptură a tăcerii. (220)
La poésie, c'est une sculpture du silence. (220)

Kobayashi Issa

Florile se deschid soarelui
şi cu pleoapele cusute
o pasăre cântă.
(239, *Sub cerul din Shinano,* trad. A. Gouvret şi N. Imamura)

Les fleurs s'épanouissent
et les paupières cousues
l'oiseau chante.
(239, *Sous le ciel de Shinano,* trad. A. Gouvret et N. Imamura)

Joseph Joubert

Nu poţi găsi nicăieri poezia dacă n-o porţi în tine însuţi. (248)

On ne peut trouver de poésie nulle part quand on n'en porte pas en soi. (248)

Michel Jourdan

Poezia eliberează de trecut, eliberează de cunoscut pentru a ne face să trăim în uluirea metafizică a clipei. (252)

La poésie libère du passé, libère du connu, pour nous faire vivre dans l'émerveillement métaphysique de l'instant (252)

Gérard Pfister

Poeţii sunt nişte asociali. Ei refuză totul. Limbajul, dar de asemenea, realul, pe motiv că prezenţa acestuia ar fi dăunătoare poeziei. (p. 105)

Les poètes sont des asociaux. Ils refusent tout. Le langage, mais aussi le réel, au motif que sa présence serait nuisible à la poésie. (p. 105)

Pierre Reverdy

Realul este, prin prezenţa lui, asasin al poeziei, iar prin absenţă, sursă de poezie. Poezia este cuvântul-abis al realului dorit care lipseşte. (289, *În vrac*)

Le réel est, par sa présence, tueur de poésie – par son absence, source de poésie. La poésie, c'est le bouche-abîme du réel désiré qui manque. (289, *En vrac*).

Gérard Pfister

Uneori se înţelege de ce poezia nu e populară. Minunată, desigur, dar nu prea frecventabilă. Sau de departe. Putem trăi şi fără ea, dacă nu, ce muncă silnică! Vocaţie stranie, (...) dacă te gândeşti mai bine, poezia e neîndoielnic cea mai rea dintre toxicomanii: cu atât mai primejdioasă pentru sine şi pentru ceilalţi cu cât ea pare, la o primă apreciere, benignă. *„Un om dedat poeziei e ca şi unul dedat beţiei*", zice George Perros. (293, p. 105-106)

À ce compte on comprend que la poésie ne soit pas populaire. Merveilleuse, certes, mais pas très fréquentable. Ou de loin. Ce n'est pas avec elle qu'on fera sa vie, ou bien alors quelle galère! Étrange vocation, (...) à bien considérer les choses, la poésie est sans doute la pire des toxicomanies: d'autant plus dangereuse pour soi et pour les autres qu'elle semble de prime abord plus bénigne. «*Un homme pris de poésie, comme on dit pris de boisson*", note Georges Perros. (293, p. 105-106)

Carl Sandburg

Poezia e jurnalul unui animal marin care trăieşte pe pământ şi ar vrea să zboare. (299, *Aforisme*, trad. A. Bosquet)

La poésie est le journal d'un animal marin qui vit sur terre et qui voudrait voler. (299, *Aphorismes*, trad. A. Bosquet)

Robert Frost

„Licenţa poetică" e un pleonasm. Poezia este licenţă. (302, *Notebooks*, trad. G. Pfister)

„Licence poétique" est un pléonasme. La poésie *est* licence. (302, *Notebooks,* trad. G. Pfister).

Malcolm de Chazal

(...) Poetul e printre rarii călători de aici către Ţara vieţii, părăsind Regatul Aparenţelor pentru cel al Realităţii Spirituale, - singurele eterne. Poetul e un realist în cel mai înalt sens spiritual al termenului (306, *Viaţa filtrată*)

(...) Le poète est parmi les rares voyageurs d'ici-bas qui sont partis pour le Pays de la Vie, quittant le Royaume des Apparences pour celui des Réalités Spirituelles, - les seules éternelles. Le poète est un réaliste dans le plus haut sens spirituel du terme (306, *La Vie filtrée*)

Georges Perros

Un mare poet este intraductibil şi aici se află forţa lui. Pentru că o dată ce noi l-am citit, deci obligatoriu l-am tradus greu, ţara lui de origine ne rămâne interzisă şi fermecată. (...) Poetul e cel care ne inspiră dorinţa de a merge să trăim acolo, dar ţara lui nu se află nicăieri. (308, *Hârtii lipite* II)

Un grand poète est intraduisible, et c'est là sa force. Parce qu'une fois que nous l'avons lu, et obligatoirement mal traduit, son pays d'origine nous reste interdit et ensorcelant. [...] Poète est un homme qui nous donne envie d'aller vivre chez lui, mais chez lui n'est nulle part. (308, *Papiers collés* II).

Yves Leclair

Poezia e redarea limbii străine pe care o auzi în adâncul eului. (327)

La poésie, c'est rendre la langue étrangère que l'on entend au fond de soi. (327)

Poezia e arta călătoriei imobile. (329)

La poésie est l'art du voyage immobile. (329)

Jean-Pierre Lemaire

Poezia este transpunerea în muzică a lumii. (330)

La poésie, c'est la mise en musique du monde. (330)

Louis Aragon

Cântul, singurul care nu se poate cu nimic diminua (...) Cântul care este întâi de toate demnitatea şi reuşita poemului. Cântul e negarea singurătăţii poetice, comunicarea poeziei, singura ei obiectivitate. (361, *Cronicile Belcanto-ului*)

Le chant seul qui ne peut à rien se réduire [...] Le chant qui est à la fois la dignité et la réussite du poème. Le chant qui est la négation de la solitude poétique. Le chant

qui est la communication de la poésie. Sa seule objectivité. (361, *Chroniques du Bel Canto*)

Octavio Paz

Poezia e amintire devenită imagine şi imaginea devenită voce. (367, *New York Times,* 8.12.1991, trad. W English)

La poésie est mémoire devenue image et image devenue voix. (367, *New York Times,* 8.12.1991, trad. W English).

Maurice Maeterlinck

În definitiv, poezia supremă nu are alt scop decât să ţină larg deschise drumurile care duc de la ceea ce se vede la ceea ce nu se vede. Dar acesta este scopul vieţii. (376)

Au fond, la poésie suprême n'est que cela, et elle n'a d'autre but que de tenir ouvertes les grandes routes qui mènent de ce qu'on voit à ce qu'on ne voit pas. Mais c'est aussi le but de la vie. (376)

Pierre Reverdy

Poezia nu se află în obiect ci în subiect. (406, *Poetul secret şi lumea exterioară*, în *Această emoţie numită poezie*, 1938, ibid.)

La poésie n'est pas dans l'objet, elle est dans le sujet. (406, *Le poète secret et le monde extérieur*, dans *Cette émotion appelée poésie*, 1938, ibid.)

Cyprian Norwid

Poezia este cea mai înaltă funcţie umană civilizatoare, ca şi muzica. (434, trad. Christophe Jezewski)

La poésie, c'est la plus haute fonction civilisatrice humaine, la musique en fait partie. (434, trad. Christophe Jezewski)

Aldo Pellegrini

Poezia e o mistică a realului. Poetul caută în cuvânt, nu un mod de expresie ci o manieră de a participa la realitate. Cu ajutorul verbului, prin el, poetul nu exprimă realul: el participă. (478, în *Poezie şi realitate,* de Roberto Juarroz, trad. Jean-Claude Masson)

La poésie est une mystique du réel. Le poète cherche dans le mot, non pas un mode d'expression, mais une manière de participer à la réalité. Au moyen du verbe, le poète n'exprime pas le réel: il y participe. (478, dans *Poésie et réalité* de Roberto Juarroz, trad. Jean-Claude Masson)

Henri Michaux

Poezia – un cadou al naturii, o graţie. (510)

Un cadeau de la nature, une grace. (510)

Johann Wolfgang von Goethe

Poetul adevărat are ca vocaţie să primească în el splendoarea lumii. (610)

Le véritable poète a pour vocation d'accueillir en lui la splendeur du monde. (610)

Gérard Pfister

Poezia e viaţa continuată prin alte mijloace. (p. 214)

La poésie, c'est la vie continuée par d'autres moyens. (p. 214)

Paul Celan

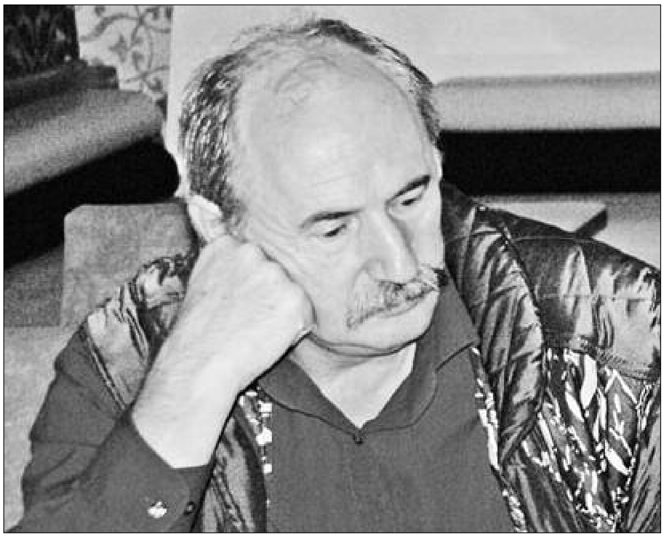
Să scriu/ pentru ca să nu rămân/ cu mâinile goale.../ pentru ca poemul meu să mă orienteze/ pe un drum/ pe care nu-l cunosc. (643, *Carnete* 1952-1956)

Écrire/ pour ne pas rester/ les mains nues.../ pour que mon poème serve/ de route/ à ce que je ne connais pas. (643, *Carnets* 1952-1956)

* Textele reprezintă o selecţie din definiţiile sau mai bine spus aproximările poeziei, extrase şi traduse de **Elena CODREANU** din Gérard Pfister, „Poezia este altceva. O mie şi una definiţii ale poeziei", Editurile Arfuyen, Paris, 2008. © Editurile Arfuyen.

* Ces textes représente une sélection de définitions ou des approximations de la poésie, extraites et traduites par **Helene CODREANO**, contenues dans le volum „La poésie, c'est autre chose. Mille et une définitions de la poésie", dirigé par Gérard Pfister, Éditions Arfuyen, Paris, 2008. © Éditions Arfuyen.

Index des auteurs cités

Virgil Diaconu

Ceasornicul

Totul începe înspre seară, când ceasul din turn
îşi începe rondul de noapte. Când ceasul din turn
îşi face rondul de noapte cu soldaţii lui
prin camera mea.
Totul începe înspre seară,
când scăpaţi din cazarma de fier
soldaţii ceasului pornesc să cucerească oraşul.
Când merg pe străzi, deodată mă trezesc înconjurat
de aceşti războinici care cred că totul li se cuvine.
De aceşti războinici care îşi ascut săbiile
de privirile mele.

Totul începe înspre seară, când ceasul din turn
îşi face rondul de noapte cu soldaţii lui
prin camera mea.
Prin sufletul uitat deschis. Vezi,
cei plecaţi aleargă toată noaptea prin mine.
Uneori desluşesc printre ei glasurile mamei
care mă cheamă din depărtarea grădinii, din albastru.
Glasurile mamei, care îmi leagă rănile
cu mângâierile ei
şi mă ceartă cu lacrima.

Ceasul din turn mă urmăreşte cu soldaţii lui,
cu întunericul.
Soldaţi pe care nu-i mai dovedesc.
Aşa că până la urmă
va trebui să îmi strâng toate oştile şi să accept lupta.
Şi să închei noi alianţe cu Pădurea şi Austrul.
Şi să aduc la zi vechile mele tratate cu vrăbiile.
Tratate din vremea când toate locuiau într-un cuib:
în mâna Domnului.
Da, eu va trebui să mă pregătesc
pentru lupta cea mare!
Să-mi adun oştile şi să ies în câmp, la bătaie.
N-am nici o teamă, Domnul este cu mine!
Deja Pădurea a pus pe fugă soldaţii cu verdele ei!
Şi legiunile de vrăbii au dărâmat deja
cu trâmbiţele lor
zidurile întunericului. Ierihonul nopţii.

Eu locuiesc într-un ceasornic.
În noaptea aceasta gândurile mele vor pleca la război.

L'horloge

Tout commence vers le soir,
quand l'horloge de la tour
commence sa ronde de nuit.
Quand l'horloge de la tour
fait sa ronde de nuit avec ses soldats
dans ma chambre.
Tout commence vers le soir quand,
echappés de la caserne de fer,
les soldats de la tour partent pour conquérir la ville.
Quand je marche dans la rue,
tout à coup je me trouve entouré
de ces guerriers qui pensent que l'on doit tout.
De ces guerriers qui affilent leurs epées
sur mes regards.

Tout commence vers le soir,
quand l'horloge de la tour
fait sa ronde de nuit avec ses soldats
dans ma chambre.
Dans l'âme oubliée ouverte. Vois-tu,
les morts courent toute la nuit en moi.
Parfois je distingue parmi eux les voix de ma mère
qui m'appellent de loin du jardin, du bleu.
Les voix de ma mère,
qui soigne mes plaies avec ses caresses
et me réprimande avec sa larme.

L'horloge de la tour qui me poursuit avec ses soldats,
avec les ténèbres.
Des soldats que je ne peux plus vaincre. Donc à la fin
je devrai rassembler toutes mes armées
et accepter la lutte.
Et conclure de nouvelles alliances
avec la Forêt et l'Auster.
Et mettre à jour mes anciens
traités avec les moineaux.
Traités depuis le temps où tous vivaient dans un nid:
dans la main de Dieu.
Oui, je devrai me préparer pour la grande lutte!
Rassembler mes armées et sortir au champ, à la lutte!
Je ne crains rien, Dieu est avec moi!
Déjà la Forêt a chassé les soldats avec son vert!
Et les légions de moineaux ont demoli déjà
avec leurs clairons
les murailles des ténèbres. Jéricho de la nuit.

J'habite dans une horloge.
Cette nuit mes pensées iront à la guerre.

Insula

Iasomia şi sulful sunt orizontul
în dimineaţa aceasta.

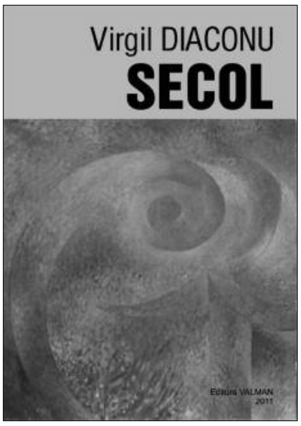
Prin hăţişuri – sufletul tulburat.
Făpturi din altă lume au trecut pe aici,
iar el le caută urma.
Nu sunt decât vrăbiile, care dezvelesc în aer cărarea
pe care insula o ascunde printre pietre şi ierburi.
Nu este decât goana şopârlelor,
care cutremură ierburile.
Nu este decât cearta gaiţelor căzută din cer.
Sunt chipurile pe pământ ale veşniciei.
Cine va cuteza să le numere?
Oastea măceşilor înfloriţi
şi gaiţele care au cucerit văzduhul
sunt tot atâtea cărări
pentru cel de curând sosit din cenuşile nopţii.

Oprită sub secure, cârtiţa va mai ţine o vreme în loc
foamea furnicilor roşii...
Încă o zi şi vei spune că nici nu a fost.

Nu te grăbi! Ai încă vreme
să prinzi din urmă coţofenele,
aceste gânduri în alb şi negru
care ţi-o iau mereu înainte,
fulgerând prin copaci.
Nu te grăbi! Soarele se va întoarce aici în fiecare zi
ca să dezgroape din întuneric
surâsul tău cosit de nelinişte...

De-acum poţi să scoţi spinul din piept.
Insula se trezeşte în tine cu toate făpturile.
Pe ramurile tale înfloreşte cântecul vrăbiilor,
pădurea îţi cotrobăieşte prin suflet,
în căutare de fragi.
Şi râul îţi aleargă prin vene.

Din cârtiţa deschisă sub fulger aduni cenuşă
pentru tot restul nopţii,
opreşti întunericul cu o singură mână.

L'Île

Le jasmin et le soufre sont l'horison ce matin.

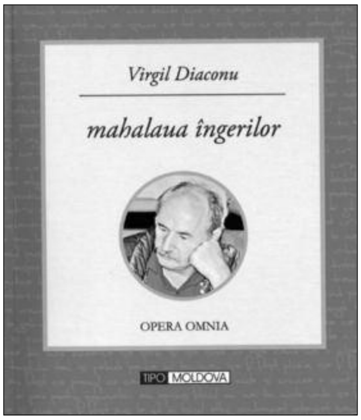
Parmi les broussailles – l'âme troublée.
Des êtres d'un autre monde sont passées par ici,
et elle cherche leur trace.
Il n'y a que les moineaux, qui dévoilent,
en air, le sentier
que l'île cache parmi des cailloux et des herbes.
Ce n'est que la fuite des lézards,
qui fait trembler les herbes.
Ce n'est que la querelle des geais tombée du ciel.
Ce sont les visages de l'éternité sur terre.
Qui osera les compter?
L'armée des églantiers en fleur
et les geais qui ont conquéri
le ciel sont autant de sentiers
pour le nouveau arrivé des cendres de la nuit.

Arretée sous la hache,
la taupe retiendra pendant un certain temps
la faim des fourmis rouges...
Encore un jour et on dira
qu'elle n'a pas même existé.

Ne te dépêche pas! Tu as temps
encore pour rattrapper les pies,
ces pensées en blanc et noir
qui te dépassent toujours,
éclairant parmi les arbres.
Ne te dépêche pas! Le soleil va revenir ici
chaque jour
pour déterrer des ténèbres
ton sourire fauche d'inquiétude...

Dorénavant tu peux tirer l'épine de la poitrine.
L'île se réveille en toi avec tous les êtres.
Sur tes branches fleurit la chanson des moineaux,
la forêt fouille dans ton âme,
à la recherche des frais.
Et la rivière court dans tes veines.

De la taupe ouverte sous l'éclair
tu recueilles des cendres
pour tout le reste de la nuit,
tu arrêtes les ténèbres d'une seule main.

Coroană

Copilăria mea dintre două biserici...
Ea, strecurata printre bătăile de clopot,
ca să-i prindă pe sfinţi chiar în clipa
în care coboară din icoane pe pământ.

O copilărie plină de sfinţi, o biserică din care,
scăpată, lumina o ia la fugă pe străzi.

Copilăria! O noapte de Paşte,
în care Învierea se împarte tuturor.
Tuturor morţilor şi tuturor viilor... Învierea!

Copilăria mea dintre două biserici.
Calc pe urmele ei cu prinţesa de mână.
Cu lumina de mână.
Sturzul cântă un lied,
care trebuie să fie sufletul lui Iov,
după ce şi-a pierdut fiii.
Chiar şi toamna trece prin sufletul meu
cu toate cuiburile.
Cu toate vrăbiile pe care Domnul
le îngroapă în ramuri
ca să încolţească la primăvară.

Copilăria, neînvinsa copilărie!
Care cu sabia ei de lemn
scurtează de cap balaurii nopţii.
Care mă ia şi-acum de mână prin crâng:
sunt fluturele, sunt toate culorile
care bat din aripi spre tine.
Sunt albina care bate cu aripa ei la poarta narciselor.

Copilăria! Care se ascunde seara în braţele mele.
Care ţipă în somn.
Pesemne coroana de spini i se arată în vis,
coroana de spini începe să se vadă...
Spin cu spin – să se vadă.

Copilăria, care până la Apocalipsă
mai are atât de puţin.
Singurătatea mea urcă în Lună.
Nici nu mai ştiu pe unde mi-am lăsat,
aseară, gândurile.
Să fie ele merele din capul copacului?
Însângeratele mere?
Nici sufletul nu mai ştiu pe unde l-am pierdut.
Să-l fi uitat la greieri?
Să fie el cântecul sturzului, după ce şi-a pierdut fiii?

Copilăria, neînvinsa copilărie!
O flacără cu mâinile goale, în luptă cu întunericul.
Cu spinii.
Şi cum taie unul câte unul capetele întunericului,
ea mă scoate în fiecare dimineaţă
victorios din hăţişurile nopţii.
Din hăţişurile coroanei de spini.
Copilăria, neînvinsa copilărie!

Couronne

Mon enfance entre deux églises...
Elle, l'écoulée, entre les tintements de la cloche,
pour surprendre les saints justement le moment
où ils descendent des icônes sur terre.

Une enfance remplie des saints, une église d'òu,
délivrée, la lumière commence à courir dans les rues.

L'enfance! Une nuit des Pâques,
où la Résurrection est partagée avec tous.
À tous les morts et à tous les vivants...
La Résurrection!

Mon enfance entre deux églises.
Je marche sur ses traces, en tenant la princesse
par la main.
En tenant la lumière par la main.
La grive chante un lied, qui doit être l'âme de Job,
après la perte de ses fils.
Même l'automne passe par mon âme
avec tous les nids.
Avec tous le moineaux que Dieu
enterre dans les branches
pour germer au printemps.

L'enfance, l'indomptée enfance!
Qui avec son epée de bois tranche
la tête des dragons de la nuit.
Qui me prend par la main maintenant
aussi dans la bocage:
je suis le papillon, je suis
toutes les couleurs qui battent les ailes vers toi.
Je suis l'abeille qui bat les ailes
à la porte des narcisses.

L'enfance! Qui se cache le soir dans mes bras.
Qui crie dans son sommeil.
Peut-être la couronne d'épines apparait-elle en rêve,
la couronne d'épines commence à s'appercevoir...
Épine par épine – à s'appercevoir.

L'enfance, qui jusqu à l'Apocalypse
a si peu de temps encore.
Ma solitude monte jusqu'à la Lune.
Je ne sais plus ou j'ai laissé mes pensées hier soir.
Soient-elles les pommes de la tête de l'arbre?
Les pommes ensanglantées?
Ni l'âme je ne sais plus ou je l'ai perdue.
L'ai-je oubliée aux cigalles?
Soit-elle la chanson de la grive,
après avoir perdu ses fils?

L'enfance, l'indomptée enfance!
Une flamme aux mains vides,
luttant avec les ténèbres. Avec les épines.
Et, comme elle tranche une
après l'autre les têtes des ténèbres,
elle m'ôte chaque matin
victorieux des broussailles de la nuit.
Des broussailles de la couronne des épines.
L'enfance, l'indomptée enfance!

Traduit en francais par **Liana ALECU**

Din întunericul dens...

Eu vin din întunericul dens, din liniştea rece.

Poate voi găsi un loc aici, la masa ceaiului verde.
Aici, în mansarda plină de cărţi,
printre spaimele şi tăcerile tale. Un loc
printre versurile poetului care şuieră luna pe cer.

Clinchetul clopotului de bambus
este lacrima ta, devenită dintr-o dată sonoră.

Eu am plătit cu ultimii bani
zăpăcitele de vrăbii din fereastră
ca să te facă să râzi.

Eu ştiu că îmbrăţişarea
îţi va ridica privirile din podele.

Deja, lucrurile pe care le atingi au început să viseze,
ziua deja a luat chipul tău.

Poate că nu ţi-am spus până acum,
dar trupul meu a întinerit într-o singură noapte.

Eu sunt cireşele pe care le porţi la urechi.
Sunt inelul din deget.

Încă puţin şi voi sparge tăcerea.
Încă puţin şi îţi voi da foc printre cearşafuri.

From the thick darkness...

I come from the thick darkness,
from the cold silence.

Perhaps I'll find a place here, at the green tea table.
Here, in the attic filled with books,
between your terrors and silences. A place
between the poet's verses that howl t
he moon on the sky.

The tinkling of the bamboo bell
is your tear, become outright resonant.

I paid with my last money
the giddy sparrows in the window
to make you laugh.
I know the embrace
will raise your gaze from the floor.

Already, the things you touch have begun to dream,
the day already has your guise.

Perhaps I haven't told you yet,
but my body has grown young in a night.

I am the cherries you wear on your ears.
The ring on your finger.

Not long and I'll break the silence.
Not long and I'll set you aflame between the sheets.

Dragostea cu unghiile albastre

Bună dimineaţa,
dragostea mea cu unghiile albastre!

Hai să fugim în podgorii!
Hai să fugim în cer!

Copilăria ta mă ia de mână.

Uite strugurii! –
Sunt ei mai gustoşi decât strugurii tăi?
Uite verdele ierburilor! –
Se va întrece el cu ochii tăi?

Copilăria ta aleargă
printre tulpinile înalte de floarea soarelui.

În curând nu voi mai şti care dintre ele eşti,
dragostea mea cu unghiile albastre!

Love with blue nails

Good morning,
my love with blue nails!

Let's run to the vineyards!
Let's run to the sky!

Your childhood takes my hand.

Look at the grapes! –
Are they tastier than your grapes?
Look at the grass' green! –
Will it surpass your eyes?

Your childhood runs
between the tall sunflower stalks.

Soon I will not know which one of them you are,
my love with blue nails!

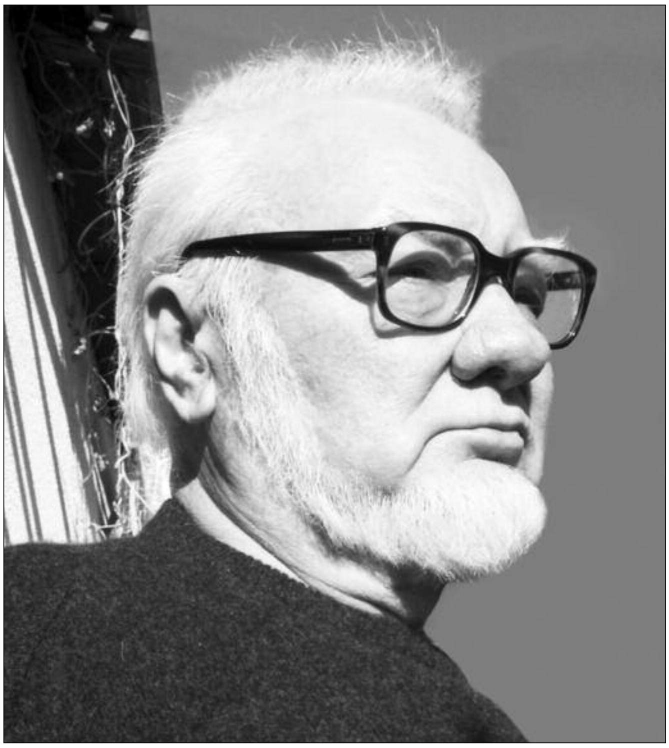
Translated by
Mădălina BĂNUCU

Paul Goma - 80

O viaţă de opozant

Cu o nemeritată discreţie s-a trecut, luna trecută, peste un moment aniversar. Basarabeanul Paul Goma (n. 2 octombrie 1935), om dificil, de o intransigenţă atipică şi scriitor controversat, plecat cu scandal din *Gulagul mioritic*, practicând, cu francheţe, *arta noncompromisului*, cel care n-a vrut „să-i tacă" etc., a împlinit 80 de ani! „Refuga" spre Goma, cum îndemna Radu Jörgensen n-a avut ecoul scontat (şi, indiscutabil, meritat!). Sigur, a fost Simpozionul internaţional organizat de IICCMER, au fost câteva substanţiale articole, dar,

concluziv, putem spune, alături de Ion Simuţ, că „interesul nu a fost pe măsura evenimentului." Considerat „o pasăre rară în generaţia sa" (cf. D. Ţepeneag) şi, îndreptăţit, „un reper moral de prim ordin" (cf. Gh. Grigurcu), deposedat de drepturi civice, exclus din breaslă (14 aprilie 1977) şi marginalizat ca scriitor, figură incomodă pentru autorităţi şi, deopotrivă, pentru confraţi, Paul Goma este într-o „situaţie revoltătoare", scria Nicoleta Sălcudeanu. E drept, pana polemistului a dezvăluit o portretistică în aqua-forte, cu roluri clare, denunţând „sporul de eroism" al unor opozanţi „întârziaţi", revendicativi, gălăgioşi, cultivând cu ferocitate anticomunismul postcomunist. Şi devoalând, astfel, complexul de vinovăţie al intelectualului român. Chiar suportând fenomenul de *uzură*, cum crede I. Simuţ, odată cu devalorizarea anticomunismului (oficializat), cu o cotă morală şi estetică „în scădere", „macedonskianul" prozator, neîmblânzit, trecut prin experienţe traumatizante, vădeşte de fapt vulnerabilitate şi recunoaşte, implicit, „o tandreţe neîmpărtăşită". Confesia sa, aluvionară, de înregistrare maniacală, stârnind antipatii, alunecând în invectivă şi exagerări, avea nevoie de tovărăşia *Jurnalului*. Omul, de o „retractilitate arţăgoasă", virulentă, oferind judecăţi tăioase, inconfortabile, lansând, în numele unui cod moral („să fiu pentru bine şi împotriva răului") cruciade de ecou, iscând scandal, devenind (şi rămânând) *un caz*, pare unora un „sangvinar" megaloman, o „marionetă" irascibilă etc.

Cariera sa se leagă, certamente, de evenimente politice (fronda promaghiară, detenţia, umilinţele, boicotul, exilul, culminând cu aderarea la mişcarea '77 a lui Pavel Kohut). O mână de „intelectuali răzleţi", constata Nicoleta Sălcudeanu, încercau atunci articularea unei opoziţii. Iar eticheta livrată de agenţii Securităţii într-o notă-raport (21 decembrie 1976) a făcut carieră, întărită şi de opiniile/delaţiunile unor scriitori (printre ei, Al. Ivasiuc), părtaşi la răspândirea unor zvonuri imunde: era vorba de o nulitate literară, un „scriitor curajos, dar fără talent". Dacă în acei ani se orchestra o campanie abil dirijată pentru discreditarea opozanţilor, mai încoace furia şi pizma confraţilor, poltroneria, vizează „gândirea contorsionată", „fantasmagoriile paulgomiene" ori „meseria de antisemit", cum scria fostul amic Laszlo Alexandru, cândva văzând în periferizatul Goma chiar prototipul exilatului, ruptura intervenind în 2002, odată cu pretinsa „pasă antisemită".

Ca „exilat lingvistic", autorul *Patimilor după Piteşti* aduce, în prim-plan, *limba vorbită*, cu numeroase bizarerii, cuvinte inventate (vădind ingeniozitate), cultivând cu obstinaţie, observa Alexandru Burlacu, *dialogismul poeticii narative*. Trecutul „nu trece", constată Goma, dar „cine n-are scris, nu există"; motiv de a nu lăsa nimic *ne-numit*; dacă există documentele, au existat şi faptele, raţionează el, cercetând fenomenul carceral, creionând „tabloul în alb-negru al lumii", politizat, îngroşat, plonjând în *transbiografism*. Văzut, nedrept, doar captiv al biografiei, Goma, evident, se hrăneşte din anamneză. Recuperarea sa, nota Marta Petreu, în 1991, se desfăşoară „cu oarecari reţineri" şi „prudenţă critică", Goma anunţând, prin reinserţie, posibile seisme ierarhice. Între timp, situaţia s-a agravat: suntem martorii unui veritabil complot al tăcerii, iscându-se un *război rece civil*. Dar resentimentarii dispar, încet-încet; însingurat, exasperat, Goma însuşi se va „retrage" cândva, rămânând speranţa că noua critică va „recalibra" puzderia unor judecăţi nedrepte, colorate excesiv-pasional.

Gândite ca o dureroasă anamneză, erupţie a unui eu hipertrofiat, *„Scrisele”* lui Paul Goma, un intelectual *radical*, exprimă, pe un ton vindicativ-zgomotos, *partea sa de adevăr*. „Taxat” în fel şi chip, Goma – mereu egal cu sine – s-a bucurat de o receptare deformată. Risipind „afurisenii”, el a *indignarisit* lumea literară, prevenindu-ne, însă: „nu pot aştepta posteritatea să-mi dea dreptate”. Cu această mânie de *vates* neînţeles (cf. Gh. Grigurcu), în ştiutu-i stil repetitiv-imprecativ, împărtăşindu-ne temele, ideile şi of-urile care îl obsedează, prozatorul-mărturisitor caută neobosit în memorie. Deviza sa este *neuitarea*: „nu eu am căderea să iert, eu am căderea: să nu uit”.

Suspicios, inclement, în dezacord cu restul lumii, *martorul Goma* (ca diarist) se luptă cu laşitatea şi pasivitatea celor din jur, cu biografiile lor cosmetizate/inocentate, după ce au „slujnicit” regimul; în consecinţă, nu suportă avalanşa de poetisme şi nu agreează limba lui Esop, ci spune pe şleau ceea ce ştie. O fi veninos din fire? O fi vreun evreu rus (Evremovici), plin de umoare schimbăcioasă, otrăvicios, vizitat de mania persecuţiei? Sau, poate, un agresiv veleitar, lipsit de talent, pus la colţ, evitat, izolat de mediul nostru levantin-acomodabil, abandonat tactic la bursa relaţiilor (utile), risipindu-şi amiciţiile şi capitalul, stârnind adeziuni şi rejectări, trecut sub tăcere, supus embargoului sau atacat violent de holocaustologi? Cerând însă, dincolo de compromisuri, dezerţiuni, ipocrizii etc., o grabnică reconsiderare, anulând indistincţia dintre om şi operă.

Născut în Mana-Orhei (2 octombrie 1935), Paul Goma debuta cu proză scurtă în *Luceafărul* barbist, spre sfârşitul anului 1966, sub un titlu dat de redacţie: *Când tace toba*. „Afurisitul de Goma”, de fibră contestatară, condamnând ezitările şi laşităţile co-breslaşilor, s-a bătut „cu forurile” şi n-a tăcut. Editorial, *Camera de alături* (EPL, 1968) ar marca debutul propriu-zis. După scurta exaltare din august, „puşcărizatul” Goma, un „basarabean rătăcitor”, un ins „în plus” în propria-i ţară, hăituit, cunoscând experienţa solitudinii va scrie, cu hărnicie, împotrivindu-se castrării memoriei. Va transforma în „ficţiunile (sale) realiste” oglinda în instanţă morală (devenind „oglindibil”) şi va condamna vehement delaţiunea, exersarea vasalităţii, calomniile şi vânzările, delirul dictatorial. Or, „Gomiţă” n-a cedat. Va fi, aşadar, izolat, evitat şi, mai apoi, expulzat (1977), „bucurându-se” de solidaritatea laşă a confraţilor. Şi declanşând un teribil scandal politic, descumpănind autorităţile. Cazul *Ostinato*, carte în traducere germană lansată la Târgul de la Frankfurt (Editura *Suhrkamp*, 1971) este prea bine cunoscut. Ascunzându-şi scrisul de „seci” (cum mărturiseşte), trimiţându-şi manuscrisele peste hotare, transformând – fără voia sa – cărţile ivite în *ne-româneşte* în veritabile „delicte literare”, condamnând – din interior – regimul, Goma reprezenta *un simbol*. Treptat, scriitorul a fost eclipsat de acţiunile disidentului, opunându-se făţiş coabitării cu sistemul opresiv al comunismului oriental. Şi blamând – prin atitudini tranşante – inacţiunea, tăcerea şi „tremuriciul” scriitorimii, celebrul nostru „aşteptatorism”, compromisurile unui neam amnezic, tranzacţional şi, îndeosebi, reacţiile elitei, incapabilă de a se smulge din braţele „laşităţii majoritare”. Ori de a sfida consemnul tăcerii.

Cum iarăşi se ştie, în aprilie 1977, Goma a fost exclus din Uniunea Scriitorilor. Încât, pentru lumea scriitoricească, cazul Goma a devenit *complexul Goma*. Un *mărturisitor* al istoriei netrucate, Paul Goma era, observa V. Podoabă, „indicatorul propriei noastre vinovăţii”. Evident, după ’89, alibiurile inteligheniţiei noastre (rezistenţa prin cultură) deveneau jenante pentru dilemioţi; vecinătatea lui Goma era inconfortabilă, „măştile eroice”, înmulţindu-se spectaculos, defilau în preajmă şi „detronarea” celui care luptase *pe faţă*, îngropat acum în tăcere ori calomniat, înjuriind vârtos, la rându-i, pe toată lumea, funcţiona ca un comandament implicit, reducând meritele sale la publicizare (prin scandal politic), opera fiind lipsită, chipurile, de suport axiologic.

Dat „pe mâna exilului” (cum se lăudase generalul Pleşiţă), urmând a fi „halit”, Goma s-a confruntat cu virusul suspiciunii şi, desigur, cu „braţul (lung) al Revoluţiei”. Trimis să-l lichideze, agentul securităţii Moţu Haiducu s-a predat însă, lucrând în contraspionajul francez (D.S.T.). Iar Goma, torturat cu ameninţarea cu moartea s-a răzbunat, trimiţându-i în *neuitare*, prin depoziţiile sale beletrizate. Ciclul autobiografic, reconstituind odiseea studenţilor „ungarişti”, ororile marca Gh. Enoiu ori ale pomenitului Pleşiţă sub această deviză a crescut: Goma „nu vă va cruţa de uitare”! În primii ani ai exilului, în *neromâneşte*, e adevărat; în „haină străină”, cum zice, privat de „ecouri”. Dar şi după seismul decembrist, când productele sale literare, puse eruptiv la îndemâna cititorului român, nu s-au bucurat de „o abordare normală”, de vreme ce el era prizat, în multe comentarii, doar pe latură militantistă, ca animator al Mişcării din 1977. Şi taxat, în pofida „cantităţii de disperare” din proza „aşa-istă”, drept autor al unor scrieri „pişăcioase”. Încât *nescriitorul-scandalagiu* a fost, din nou, „carantinizat”, îndeosebi de către cei încondeiaţi cu vervă pamfletară, Goma afirmând răspicat: „cine nu are memorie nu are dreptul la viitor”.

„Excepţional poet al cruzimii”, observa I. Negoiţescu, întors din infern şi mânat de nerăbdarea „spunerii”, într-un limbaj sacadat, străin de metaforită, Goma nu a rostit adevăruri „pe jumătate”. Prudenţa, autocenzura, limbajul esopic au făcut, se ştie, epocă, alimentând – în decor totalitar – epidemia romanescă a „obsedantului deceniu”. Or, Goma s-a rostit „cu toată gura”, corectând proza „de curaj” într-o vreme în care producţia romanescă, plătind, totuşi, tribut infecţiei ideologice era, realmente, mai aproape de adevărul documentaristic, compensând o istoriografie lacunar-mincinoasă. Constatând, de pildă, că „despre Piteşti se tace”, semnatarul volumului *Le Tremblement des hommes* (editat de *Seuil*, în 1979) şi la *Humanitas*, în româneşte (*Culoarea curcubeului*, 1990), imediat retras, Goma şi-a asumat *datoria de a scrie*, ştiind că „nu poţi scrie doar cu talent”. „Piteştizarea” scriitorilor se manifesta şi prin simptomul „întrecenzurii”; neo-intelectualii/ „culturrezistiştii” fluturau stindardul rezistenţei estetice asumându-şi/ arogându-şi un nimb eroic.

Repus în circulaţie, „recuperat” în avalanşă, suportând – credem – o receptare excesiv politizată, Goma şi-a încheiat, astfel, *exilul literar*. Dar nu şi cel propriu-zis. Cărţile sale, cu accent autobiografic, vădesc o memorie

prodigioasă şi dezvoltă luxuriant oralitatea. „Respectul pios” (chiar dacă încălcat), cerut – de unele voci – pentru opozant, nu trebuie transferat – fără examen critic – scriitorului. Suspectat de a fi exploatat scandalul politic, vinovat, aşadar, de seducţie publicitară, prozatorul Goma dovedeşte – crede Vasile Baghiu – şi „excelenţă literară”. Alţii, dimpotrivă, consideră că, ţinut lungă vreme „sub obroc”, beneficiind de *aura disidenţei*, scriitorul a fost umflat valoric. Oricum, contondentul Goma, punându-ne oglinda în faţă inconfortează; el ne arată *cum suntem* şi, firesc, diatribele lansate cu îndârjire veninoasă i-au pus în cap „scriitoricimea”. Contemporanii ignari, elitarzii, „literatorii carpatini” s-au iritat în numele etichetologiei. Goma a fost supus antisemitizării, „smântânimea României” s-a dezlănţuit şi „otrăviciosul” autor, provocat, a devenit, iute, *incontrolabil* (apud Monica Lovinescu). Folosind un limbaj violent, divulgând indiscreţii, colecţionând amănunte picante şi jenante, Goma face figura unui „demolator”, ruinând pe bandă rulantă, prin portretizări negativiste, în aqua-forte, numeroase prestigii. Holocaustologii, editorii „ticăloşi” sunt puşi la zid sub tirul unei inclemenţe nevindecabile, hrănită de excese temperamentale şi pusee umorale. În replică, dacă nu va fi înconjurat de o „tăcere mortiferă”, scriitorul riscă a fi taxat, cu un diagnostic reluat, drept un veleitar lipsit de talent; şi suspectat că ar acuza un nefondat „delir de persecuţie”. Goma, după noi, suferă, însă, de un deficit de generozitate; „excesul care deranjează” (cf. O. Şimonca) nu vine nicidecum din această direcţie, îmbrăţişând tandru şi reuşitele confraţilor.

Un mare auditiv, narând istoria trăită sub interdicţia de a uita, cu experienţa detenţiei şi a şocurilor unei existenţe care îşi exorcizează amintirile, Goma doreşte să înregistreze *totul*. El se vrea un „dezvăluitor”, încât literatura sa, nutrită de o memorie fabuloasă, porneşte de la document. Spirit justiţiar, incomod, incisiv-radical, blamând ipocrizia breslaşilor şi culpa colectivă în care ne-am bălăcit, Goma – trecut prin supliciile izolării – ştie că „a fi scriitor înseamnă a nu minţi”. Încât grozăviile epocii trec, cu severitate şi sinceritate, în cărţile sale, dorite a fi o „criptă transparentă”. Chiar detenţia pare/poate fi o „binevenită” documentare, prozatorul înregistrând cu minuţie toate detaliile. Şi livrându-le, apoi, febricitant, într-un nemilos rechizitoriu, dezvăluind indignat violenţele universului concentraţionar, dezastrul moral, absenţa revoltei civice.

Dar prozatorul Goma, un captiv al memoriei, refuzând să tacă, ştie că Istoria se scrie „cu pana”. Nu pare capabil să părăsească ţarcul biografic, cum cred unii? O biografie care, ciudat, pare „oprită” la borna 1977 şi care, „epuizându-se”, a provocat spaima unor comentatori, îngrijoraţi că epicul secretat de „scoica resentimentară” (cf. Marta Petreu), sub imperativ etic, redundant, ar proba tocmai lipsa de imaginaţie a controversatului autor. Dar la Goma există nu doar coşmarescul univers concentraţionar, golit de metafizică, ci şi un „dincolo de dincolo”, vădind – chiar străin fiind de elanuri celeste, pe temeiul regresivităţii amniotice – o recuperare paradisiacă, reverii diurne, impulsul „fantasmării”. Totul, însă, pe temelia trăitului, să recunoaştem. În fond, copilăria basarabeană, aflând în rusismul *calidor* (v. *Din calidor*) un „punct de observaţie” (pridvorul – simbol întreţinând sentimentul de siguranţă) ori *Arta refugii*, discutând soarta „basarabeţilor”, încercând, sub tăvălugul Istoriei, a trece „râul blăstămat” (Prutul, bineînţeles) probează că radicalismul său vindicativ rămâne egal cu sine; şi că narcisiacul Goma, intransigent, culpabilizator, cunoscut ca un „cal breaz” şi, negreşit, ca *autor liber*, sfidând conjuncturile, se raportează mereu la sine. Într-o vreme a uzurpării simbolurilor, reconsiderarea lui Goma se impune, observa Mircea Martin. „Oribil”, zicea Monica Lovinescu (în faza post-Goma) ori, dimpotrivă, un reper istoric şi moral? „Un Soljeniţân român?” (v. *Literatura şi arta*, nr. 48/28 noiembrie 1991, p. 1) ori un feroce antisemit, cu „onoarea pierdută”, cum ne asigura Mihai Dinu Gheorghiu? În fine, un vanitos încrâncenat, ruinându-şi capitalul moral prin sarcasmul parisian, revărsat „nediferenţiat”, sau un dezamăgit, blamând gena etnică şi ticăloşirea semenilor? Cele trei volume ale *Jurnalului* (tipărit la *Nemira*) dovedesc, credea Alex Ştefănescu, „o selecţie tendenţioasă” şi transformă statuia lui Goma într-un „morman de moloz”. Să nu uităm însă că foiesc şi gomafobii lansând cu hărnicie bârfeme mistificante, urmând o directivă ocultă: „decizia de a-l tăcea pe Goma, de a-l inexista”. Şi cum crede, neclintit, excedatul şi suspiciosul Goma, văzut de unii drept un disident deghizat, narând, într-o operă esteticeşte debilă, despre gulagul băştinaş.

Explozia depoziţională a primilor ani postdecembrişti a încurajat eruptiv memorialistica. Fie, s-a observat, pe linia unor iluminări îndurătoare şi izbăvitoare, a experienţei mistice şi cristificării, a muceniciei întorcându-şi „inima de la rău”; fie, dimpotrivă, pe direcţia unei suferinţe masochiste, pornind de la cruditatea scenelor penitenciare, tutelată de pilda şi notorietatea lui Goma. Lunga sa retrospecţie dovedeşte (spun cârcotaşii, fără a greşi prea mult) apetit digresiv, ostentativitate, mahalagism. Şi, uneori, chiar o memorie deficitară, colportând informaţii şi falsând. Oricum, „e ceva paradoxal feminin” în proza sa, observa Marian Popa în *Istoria* sa „de azi pe mâine”, debordând de pălăvrăgeală vervoasă şi propunând, totuşi, izbutite personaje feminine. În chip concluziv vom nota că, până la urmă, „beneficiar” al incredibilei şanse istorice (răsturnarea comunismului), acest „mic Soljeniţân român”, mereu în aşteptarea *ipoteticului cititor român*, chiar a avut parte de această râvnită întâlnire. E drept, sub bruiajul „barbariei interpretării”, partitură susţinută cu aplomb din toate direcţiile şi sprijinită masiv de Goma însuşi. Oricâtă cerneală ar cheltui „rezistenţii” de azi sau disidenţii de budoar (de altădată), prezenţa lui Goma inconfortează; *complexul Goma* ne apasă.

*

Regretatul Petru Ursache a tipărit *Omul din Calidor* (2012), un volum consacrat lui Paul Goma, răscolind „izvoare controversate”. Evident, pe baza lecturii integrale a operei, deşi exegetul recunoştea că viaţa incomodului Goma, un *roman fantastic* în sine, n-a beneficiat, încă, de cercetări de sinteză. Şi nici opusul d-sale, aflăm, n-ar trece de „faza tatonărilor”. Paul Goma, scria apăsat cercetătorul

ieşean, este „un document viu", încât repunând în discuţie chestiuni aprig disputate, tratate secvenţial, Petru Ursache contextualizează şi luminează „adevăruri călcate în picioare". Reexaminând, de pildă, debutul, experimentul ideologic al Şcolii de literatură, paralela cu Soljeniţîn, destinul postdecembrist, cărţile lui Goma (ca dosar acuzator, cu probe irefutabile, precum *Săptămâna roşie* şi *Basarabia*), exegetul observa subtil că toate campaniile potrivnice s-au desfăşurat „în două variante". Cu aceleaşi consecinţe. Fie, atunci când comitea „literatură interzisă", faimos prin dizidenţă, trimiţând „scrisori îndrăcite", expediat de co-breslaşi (colegi cu dublă identitate) sub eticheta de scriitor fără talent, cu „gura mare", nicidecum autor-de-cărţi, fie denigrat, ţinut la distanţă, impunând o „discretă delimitare" în perioada postdecembristă, risipindu-şi aura eroică, de luptător inclement. Un destin aprig (nu pe „aşezatelea"), aşadar, cu *influenţe dăunătoare* şi o *falsă popularitate* (cum informa o securistică notă-raport, din 1972), într-o istorie „cu mers iute". Un *om providenţial*, însă, scrie Petru Ursache, marcat de anul 1977, când, aderând la Chartă, mijeau „zorii unei legende". Fiindcă, ne reaminteşte însuşi Goma, la 7 mai 1977, odată cu deştărarea forţată, provocând *ruptura*, el intra „în alt anotimp". Şi va încerca, neostoit, să ne descopere, de la distanţă, „pânzele freatice ale adevărului". Refuzând sfatul lui S. Damian de a scrie „publicabil", *Dosariada Goma* (cod „Bărbosul") evidenţiază un potop de acuze şi oprelişti şi o droaie de informatori sau cenzori zeloşi. Scriitorimea (mulţi inşi amnezici, impostori, profitori) preferă neimplicarea, minimalizarea, compromiterea, „jocurile cu măşti". Încât Goma rămâne, peste ani, un duşman, „neiertat", un *refugiat politic*, promiţând, la rându-i, *neuitarea*. Cândva, în anii ceauşişti, era hărţuit, invitat la „discuţii", cerându-i-se modificări pe manuscrisele depuse, „ungaristul", cu doi ani de *gherlă*, livrând „lucruri de nescris". Şi bucurându-se de fulminante succese editoriale (*Gallimard*, *Suhrkamp,* la Frankfurt) când „Păulică", după detenţia de la Rahova, devenit *omul-legendă*, va încredinţa scrisului numeroase mărturii despre „literatura concentraţionară". Să ne amintim că *Ostinato*, o „scriere dosită", „un dar al închisorii" a fost taxat de „inevitabilul" Mihai Gafiţa drept „un roman duşmănos". Predat editurii în 1966 sub titlul *Cealaltă Penelopă, cealaltă Ithacă*, manuscrisul a zăcut în închisoarea sertarelor, „pregustând" – asemenea protagoniştilor – *liberarea*. Ceea ce surprinde în cazul Goma, ar fi, subliniază – îndreptăţit – P. Ursache, *absenţa analizelor profesioniste*. O tentativă recentă, cea a lui Daniel Cristea-Enache, de pildă, e un semnal că *recuperarea literară* se cuvine, grabnic, întreprinsă. Până atunci circulă o zvonistică înfloritoare, pigmentată de orgolii şi suspiciuni (din ambele părţi). Eul mărturisitor, „stors", deseori, se revarsă pasional în pagină, propunând date ocultate ori dezvăluiri deranjante, *încondeindu-şi*, cu vervă, confraţii: „barbii şi tituşii" (în ţară), diaspora (fărâmiţată, evident), *eternul exilat* (tradus, faimos, văzut mai încoace de „mioriţoşi" şi de alţii drept un „antisemit fioros") fiind mâhnit, lungă vreme, că nu avea cărţi în româneşte. Că nu circula (ca autor) în propria-i ţară. Oferind şi informaţii „de şantier", jurnalele sale, „pe sărite", discontinuie, probează tocmai nevoia de dialog, intervenind corectiv, punând la punct diverşi memorialişti amnezici. Între timp, putem exclama, alături de Magda Ursache: *Habemus documentum*. Deoarece, treptat, şi „Petru cel Mare" (Dumitriu) şi Sorin Toma, cel cu „opţiuni drepte" şi memorie „tulbure" (ca să ne limităm la două exemple) sunt „recuperaţi" în adevărata lor prezenţă şi semnificaţie în epocă.

Goma, regretabil, a reuşit performanţa de a se certa (aproape) cu toată lumea. Cum prozatorul nu foloseşte strategiile seducţiei, cum mânia gomistă cade, deseori, în pamflet, cum proscrisul a exersat, îndelung, dezrădăcinarea, Paul Goma oferă, în calitate de martor-cartograf, naveta între *depoziţie* şi *fantasmare* (cf. Marta Petreu). Mai mult, el este pentru Laszlo Alexandru „un parizian cu imaginaţie bogată". Iar liberalizarea pieţei de idei nu face decât să amplifice aluvionar astfel de controverse, stimulate de Goma însuşi. Bolnav, singur, chiar uitat, Paul Goma este „victima" *disidenţei umorale* (cum nota Dan Stanca); luptându-se cu neorollerismul (cf. Theodor Codreanu), contemplând marginalitatea *fugartiştilor* (în contextul destinului schimbător al Basarabiei) sau primind, incredibil, un ofensator *Adio, domnule Goma*! (v. *România literară*, nr. 48/1998), rostit cu superbie de N. Manolescu. Dealtminteri, criticul nu era deloc entuziasmat de variaţiunile gomiste pe tema universului carceral, denunţând tendenţiozitatea, „manierismul insuportabil" al unui talent precar, memorialistica „viciată de veleităţi literare" şi, desigur, *Jurnalul* unui „erou prea mic", „necreditabil". Altfel spus, *o operă paranoică*, alterată de antisemitism, cu intenţia vădită de a goli scena istorică a României recente. Conchizând, totuşi, că avem în Goma pe cel mai important disident român din regimul comunist. Nici Adrian Marino nu era mai blând, recunoscând, însă, meritele „istorice" ale unui reprezentant „arhetipic", bolnav de „megalomanie galopantă", lansând „enormităţi maladive", pozând, în fine, în „judecător unic". Contemplând, aşadar, *grandoarea şi decadenţa* lui Paul Goma, hermeneutul clujean recunoştea marea dramă a celui hărţuit de autorităţi, „demascat" ca *impostor* de confraţi, cum o făcea – „cu mare plăcere" – Alexandru Ivasiuc, oferindu-şi serviciile; intermediind, conform probelor, legătura dintre Securitate şi Ion Varlam, aflat la Paris, ultimul contestând – într-o scrisoare deschisă adresată lui Goma (arestat) – „autenticitatea" unor întâmplări narate în *Gherla*, o carte „compromiţătoare". Defăimat cu consecvenţă, nerămânând dator, Paul Goma vestejeşte *mitul rezistenţei prin cultură* şi aşteaptă clipa prielnică a recuperării, eliberată de trena resentimentelor.

Adrian Dinu RACHIERU

P.S. Ceea ce nedumereşte în multe comentarii ar fi ignorarea unor repere exegetice din spaţiul basarabean. Creaţia lui Paul Goma, constata Aliona Grati, este, ciudat, „aproape necunoscută în Basarabia". Prozator naturalist, cu stil inconfundabil, angajând o excepţională ştiinţă a detaliului şi o memorie monstruoasă, Goma îşi deapănă în *Din calidor*, cu duioşie, copilăria basarabeană; îşi povesteşte viaţa, calidorul fiind, observa L. Hanganu, un „loc amniotic-izbăvitor". „Rătăcit" o vreme în politichie (constatase Grigore Vieru), Dinu Mihail se aduna într-o carte, recuperând pagini „dintr-un interviu ratat". Din

păcate, volumaşul în cauză, retezat, neglijent tehnoredactat, arătând jalnic sub aspect grafic, nu e nici pe departe sărbătoresc, aşa cum l-ar fi binemeritat orheianul Goma. Preconizatul interviu-fluviu, născut dintr-o prietenie epistolară „pierdută” (1990-1997), prezintă, totuşi, interes. Chit că gestul editorial (vai, precar) vine cu mare întârziere. Fiindcă răspunsurile celui care se declară „un soldat al cauzelor pierdute” rezistă, în pofida anilor scurşi; sunt făcute „dintr-un os tare”, zice recunoscător şi Dinu Mihail. Evident, Paul Goma nu se dezminte. Cum poporul se face pe sine *prin memorie* (ne reaminteşte el), cum *datoria memoriei* nu-i dă pace, des-ţăratul Goma se dezlănţuie, face ceea ce ştie şi cum se pricepe (recunoaşte franc); cârteşte, critică, atacă, strâmbă din nas etc. Putem vorbi oare, din astfel de pricini, de *antibasarabenismul* lui Goma? Nici vorbă, severitatea lui (întinsă nemilos asupra întregii românităţi) porneşte dintr-o mare iubire. Iar dacă buclucaşa sintagmă apare într-un articol al lui Mihai Cimpoi, cules în *Flacăra lui Adrian Păunescu*, ea îl vizează, credem, pe prozator, Goma refuzând tiparul prozastic al moldovenismului: pelteaua sentimentalismului dulceag, otrava nostalgiei, „jilăveala” (cu o vorbă dragă lui Vieru), moşiologia etc. Drept concluzie, subscriem la spusele lui Petru Ursache: fiul învăţătorului din Mana (haretistul Eufimie Goma) e „pus pe arţag şi pe sinceritate”. Încât controversa îl va însoţi mereu pe „Omul din Calidor”.

Ins dificil, controversat, admirat sau respins cu vehemenţă, indezirabil pentru unii (după publicarea *Jurnalelor*), „îmbrăcat în canavaua prejudecăţilor”, cum scria basarabeanca Mariana Pasincovschi (într-o carte, din păcate, fără ecou), Paul Goma rămâne încă *un caz nerezolvat*.

Abdelmajid BENJELLOUN

Abdelmajid Benjelloun s-a născut pe 17 noiembrie 1944, la Fes, în Maroc. El este poet, aforist, prozator, romancier, istoric şi pictor. Ca universitar, a predat la Facultatea de Drept din Rabat, între 1985 şi 2005. A fost preşedintele Clubului Marocan al Pen International-Londra. A publicat peste 150 de volume, ilustrate chiar de el.

XXX

Combien d’enfances fermentées
me séparent de ma mort?
Combien de femmes non ressenties
me préoccupent le corps?
Combien de vies parallèles
n’auront-elles pas échappé
à l’espace immédiat de mon être diffus
dans l’univers?
Combien de pèlerinages blancs
j’aurais accomplis dans la profondeur
de l’ondulation du vivre?

XXX

Câte copilării dospite
mă mai despart de moarte?
Câte femei neiubite
îmi mai frământă carnea?
Câte vieţi paralele n-or fi scăpat
aurei trupului meu risipit prin galaxii?
Câte dalbe perindări
aş fi săvârşit în profundul
poftei de viaţă?

Traducere din limba franceză -
Marilena LICĂ MAŞALA

Poezie germană

Johann Gottfried HERDER

Luna

Spirit ales, mai suferi şi-acum
Dac-auzi pizmaşe şoapte?
Luna, ia-i pilda, face altcum:
Ea lasă câinii să latre,
Îşi vede tăcută de drum
Şi luminează în noapte.

Eduard MÖRIKE

În zori

Cum de nu mai vine-odată dimineaţa?
Ciocârliile cântă deja pe câmp. Le auzi?
Ochii lor însetaţi de lumină sorb întruna
Raze de soare abia născute şi ziua-şi face cu greu drum.

Unei lămpi

Încă la locul tău, frumoasă lampă,
Atârnând de lanţuri delicate,
Împodobeşti tavanul aproape uitatului chioşc.
Pe tamburul de marmură albă, cu marginea-ncinsă
De-o cunună de iederă din bronz verde-auriu,
S-a prins în horă o ceată de copii veseli.
Mă farmecă-ntreaga-alcătuire:
Râde, învăluită totuşi de-un aer de seriozitate.
Adevărată operă de artă! N-o bagă nimeni în seamă,
Dar în ea sălăşluieşte fericită frumuseţea.

Traducere din limba germană
Alexandru MĂLĂESCU

JOB

Dorin aruncă, nervos, ziarul. De două luni urmărea, disperat, anunțurile cu oferte de serviciu. Se apropia de fundul sacului de economii, ratele la bancă nu puteau fi evitate, scandalurile din casă nici atât, iar „Mica publicitate” nu-l ajuta nici un pic. Se căutau oameni pentru tot felul de joburi, dar nimeni nu voia un arhitect cu vederi tradiționaliste. Acum regreta că, în atâția ani de șantiere, nu învățase nici măcar de unde se apucă mistria, ar fi putut, măcar până găsea ceva mai bun, să facă și muncă manuală.

Trimisese CV-ul la mai multe firme de construcții, dar criza economică și moda actuală nu îi erau favorabile. Iar lucrările pe care le prezenta în album, clădiri în stil clasic, nu îi atrăgeau pe cei cu bani, care acum voiau beton, sticlă, oțel inoxidabil și sclipici, nimic monumental, nimic atrăgător pentru Dorin.

Ceasul afișa ora când ar fi trebuit să vină Flori acasă. Din nou scandal, lacrimi, reproșuri... Ar fi dat orice să scape de situația asta neplăcută. Dar „orice” nu însemna, sclipici, oțel inoxidabil și beton, așa cum voia o anumită parte a pieței.

Semnalul telefonului mobil îl sperie. Nu recunoștea numărul, iar rețeaua nu părea să fie una dintre acelea folosite de firme. Ezită câteva secunde, apoi...

- Vă salut! Domnul Dorin Sorescu? Mă numesc George Manea, am numărul dumneavoastră de la un prieten, patronul antreprizei...

- A, da, am depus CV-ul la ei.

- Am înțeles că sunteți în căutarea unui job. Sunteți arhitect, specialist și adept al stilului clasic... Aș dori să vă angajez.

- Vreți să construiți?...

- Domnule arhitect, nu știu cum să vă explic, eu sunt scriitor...

- Chiar, știam că nu mi-e necunoscut numele.

- Da, și în momentul ăsta am nevoie de un personaj, un arhitect din vechea școală. Știți, eu întotdeauna am studiat cu atenție realitatea pentru scrierile mele.

- Și în ce fel vă pot eu ajuta?

- Simplu, și plătesc bine. Doar să îmi permiteți să folosesc personalitatea dumneavoastră pentru a-mi construi personajul principal al unei nuvele. Practic, nu aveți nimic de făcut, doar să îmi permiteți să folosesc personalitea dumneavoastră. M-ați ajuta foarte mult!

- Domnule, eu sunt un om cinstit și am fost întotdeauna. Nu pot să vă iau bani fără să muncesc pentru ei. Chiar dacă... la cât de strânși cu ușa suntem noi acum, niște bani nu mi-ar prinde rău. Poate aveți, totuși, ceva de construit, sau cunoașteți pe cineva...

- Domnu' Sorescu, eu vă asigur că vă plătesc corect și nu veți avea nimic a vă reproșa. Îmi vindeți mie personalitatea dumneavoastră pentru o vreme, până îmi definitivez nuvela. Nimic rău și necinstit în asta.

Dorin acceptă. Ratele trebuia să fie plătite, iar dacă munca, sau, în tot cazul activitatea era legală, ce mai conta dacă nu era chiar în specialitatea lui?

- Domnu' Sorescu, vă rog să fiți disponibil mâine, obișnuiesc să îmi încep munca după cafeaua de ora 10.

***

Sigur că Flori a râs de el, i-a mai servit o porție de disperare și una de reproșuri, că ține coada sus iar banca o să le ia înapoi mașina, dar, pentru că oricum nu exista alternativă, îl lăsă în legea lui. Iar Dorin, după plecarea soției lui la serviciu, se apucă să facă toate activitățile casnice, măcar din punctul ăsta de vedere să nu mai aibă certuri în familie. Luat de val, nu urmări trecerea timpului. Ora 10 îl prinse cu aspiratorul în debara, o jumătate de oră mai târziu făcea ordine în bibliotecă, iar la 11.07, când își aminti că este la dispoziția patronului scriitor, repara, cu mult efort, o mică ruptură în tencuiala holului de la intrare.

„Mi-a zis ăla să fiu liber la 10, cred că a uitat să mai vină, nu se poate să nu fi auzit suneria de la ușă”. Verifică, dispozitivul funcționa normal. Clar, a fost o țeapă, adică nu avea decât să meargă să-și cumpere încă un ziar cu anunțuri.

Dorin se schimbă, ieși din casă și o porni spre chioșcul de ziare, aflat la prima stație a autobuzului 10; o mică plimbare nu putea să-i strice. Făcuse primii pași în direcția aleasă, când lângă el, la bordură, se opri o mașină. Era o Lada 1500, cum remarcă, la iuțeală, Dorin, amator de relicve. Din ea coborî o femeie între două vârste, îmbrăcată cu un costum demodat; îl abordă direct:

- Tovarășul arhitect Sorescu? Sunt Vasile Dida, de la Județ, vă rog să mă însoțiți la Sediu, avem nevoie de dumneavoastră.

- Doamnă dragă, să vedeți, nu...

- Tovarășe, trebuie să construim o clădire nouă pentru partidul nostru, nu aveți voie să refuzați.

Dorin rămase perplex; era vorba de o lucrare, iar el era șomer, în căutare de serviciu. Ce dacă prezumtiva patroană părea cam țicnită, dacă plătea n-avea decât să i se adreseze și cu „tovarășe”. Urcă în Lada albă, iar șoferița porni în viteză spre centrul orașului. Ajunseră în scurt timp, mai ales că, în mod surprinzător, străzile nu erau deloc aglomerate, ca în alte zile. Ciudata doamnă Vasile, după ce îl salută pe portarul Prefecturii cu un „Noroc, tovarășe!”, îl pofti pe arhitect într-un birou de la etajul întâi. Oaspetele nu putu să nu observe că încăperea era mobilată simplu și auster, nu exista aer condiționat și nici calculator, sau altă dotare modernă. Doamna îi indică un scaun simplu, care părea să dateze din anii ’60, și se așeză la birou. O piesă de mobilier la fel de antică, remarcă arhitectul. Ce mai, era o excentrică, o nostalgică a „iepocii”: mașină rusească, birou retro...

- Tovarășe Sorescu, avem indicații să demolăm actualul sediu al Tineretului din oraș pentru a face loc unei construcții noi, impunătoare. Dumneavoastră sunteți arhitectul pe care Institutul de proiectări l-a recomandat pentru a executa lucrarea. Ni s-a indicat să inauguram

noul sediu în cel mult un an și jumătate, dar noi vrem să depășim planul și într-un an să tăiem panglica. Ce ziceți, vă angajați?

- Stimată doamnă...

- Tovarășă!

- Mă scuzați, stimată tovarășa Vasile, dacă puteți asigura tot necesarul de șantier, eu cred că putem realiza construcția într-un an. Dar trebuie să...

- Nu există „dar" sau „poate", tovarășe. Da sau nu! Partidul vă pune la dispoziție tot ce este necesar, dumneavoastră puteți să vă angajați că îndepliniți și depășiți planul?

Ezitând doar o clipă, Dorin acceptă provocarea. Avea acasă, de fapt în apartamentul de bloc pe care îl mai ținea doar ca depozit de vechituri, niște planuri, făcute în timpul liber, ca distracție, le putea adapta ușor la cerințe, iar dacă partidul ăsta, oricare ar fi el, asigura finanțarea, el era destul de competent pentru a organiza șantierul. „Tovarășa" Vasile, îndreptându-și, cu un gest, fusta dreaptă a costumului demodat, se ridică în picioare și-i întinse mâna arhitectului.

- Vă rog să treceți la executarea planului, tovarășe arhitect, spuse ea și îi arătă ușa.

Coborând scara Prefecturii, Dorin Sorescu fu mirat să remarce că toți oamenii întâlniți purtau haine după o modă veche de cel puțin 25-30 de ani. Și mai tare se miră când portarul îl împiedică să iasă pe ușa din față, îndemnându-l spre ieșirea de serviciu. Iar uimirea lui ajunse la apogeu, văzând, în curtea interioară a instituției, un ARO 243 pe care și-l amintea din tinerețe. Credea că mașina a fost casată demult. Un tânăr care se învârtea în jurul mașinii îl invită să urce la volan, înmânându-i și cheile

- Tovarașa Vasile mi-a spus să vă predau mașina pentru perioada cât veți lucra la șantier, vedeți că bate nițel din stânga-spate, nu am găsit bucșe, dar când se găsesc le schimb. Și volanul are un pic de joc, dar Miliția cunoaște mașina, nu se leagă de noi.

Motorul porni la prima cheie, dar mirosul de benzină îl năuci. „ARO cu benzină?! Nu se poate, o să duc mașina direct la muzeu, cred că e unicat în ziua de azi."

Uitase cum e să conduci ARO. Lipsa servocomenzilor îl echivala cu aparatele de forță de la sală, dar reuși să-l îndrepte spre casă, gândindu-se la efectul pe care îl va avea vechitura asupra vecinilor. Remarcă, în trecere, poziția de drepți a polițistului din intersecția de la ceas, iar după câteva secunde îi trecu prin gând și ideea că omul nu purta ținuta normală a polițiștilor de la Rutieră. „Or filma ceva, dă-i dracu". Trase în parcare, surprins de lipsa scuterelor parcă aruncate, de obicei, cu furca, și urcă la etajul opt. „Când oare o fi făcut Flori ordine în casa asta?!"

Obișnuit cu dezordinea lui, Dorin găsi destul de greu planurile pe care voia să i le propună „tovarășei" Vasile. Nu le privise demult, iar acum i se păreau de-a dreptul străine. Erau, totuși, exact ce trebuia pentru sediul unei organizații obștești, așa că le strecură în tubul de carton și coborî la mașină. Mai puțin stresat decât la venire, omul remarcă în parcarea blocului câteva „relicve", printre care și un Fiat 850, pe care îl credea dat demult la fier vechi. „O fi fost plecat undeva, dă-l în mă-sa. Păcat că n-am camera la mine, să-i fac o poză". Înciudat, arhitectul observă că uitase să-și ia și telefonul mobil în buzunar. „Dacă mă caută careva pentru o lucrare! Sau scriitorul ăla..." își reproșă el, dar își aduse aminte că deja avea un angajament, chiar serios și pe termen lung, și se liniști.

Pufăind fum alb, semn că se înecase, motorul mașinii porni în cele din urmă și Dorin defilă din nou pe străzile aproape pustii ale orașului. Fu nevoit să acorde prioritate unui autobuz al RTL, un 10, și din nou se miră de unde mai scoseseră ăștia un Roman 112, de zeci de ani nu mai văzuse un astfel de autobuz prin oraș.

Tovarășa Vasile privi, cu un aer ușor nemulțumit, schițele. Puse câteva întrebări dovedind că nu avea nici cea mai mică idee despre arhitectură sau construcții, dar strâmbă din nas la toate răspunsurile lui Dorin.

- Tovarășe arhitect, sediul cel nou va trebui să fie la cele mai înalte standarde de progres și civilizație. Panglica va fi tăiată de însuși tovarășul secretar general, sediul trebuie să arate perfect.

- Nu aveți nici o grijă, doamnă...

- Tovarășă! Vă rog!

Ținându-și, cu greu, cumpătul, Dorin reluă:

- Deci, tovarășa Vasile, dacă voi primi sprijinul la care mă aștept de la constructori, vom ajunge la un rezultat perfect. La dracu, ar fi mulțumit până și boul ăla de Ceaușescu, fir-ar el...

Nu apucă să termine fraza; în birou năvăliră un cetățean cu geacă de piele și un milițian – arhitectul nici nu avu timp să vadă că uniforma nu e de polițist actual, pentru că cei doi îi răsuciră mâinile la spate și îl traseră, fără menajamente pe ușă afară.

Arhitectul își trase, zgomotos, nasul. Tentativa lui de a scoate batista fu inutilă, pentru că ambele mâini erau legate cu sârmă de țeava rece a caloriferului. Întoarse capul. La o jumătate de metru în stânga lui, un milițian își masa, liniștit, degetele de la mâna dreaptă. În spatele acestuia, civilul pe care și-l amintea vag, din biroul nebunei, scria ceva, aplecat deasupra unei mese grosolane.

- Așa, deci, tovarășe arhitect, tu îți permiți să adresezi cuvinte lipsite de respect la adresa coducătorului nostru iubit, iar apoi, în loc să regreți fapta, continui să folosești injurii la adresa patriei și partidului.

- Nu înțeleg... ce cuv... n-am înjurat pe nimeni, decât pe Ceașcă... AUU!

Milițianul rânjea, masându-și mâna stângă. Civilul ridica din umeri, iar ecoul strigătului lui Dorin părea să traverseze pereții, revenindu-i, în mod repetat, în urechi. Il durea tot corpul, iar ficatul părea că explodează. Trase, reflex, mâinile, să se apere de lovitura următoare, pe care o ghicea, dar sârma subțire, de fier, care îl ținea legat de calorifer, îi provocă o tăietură adâncă.

Aplecată deasupra planului, ciudata beneficiară continua să pună întrebări aiurea. O interesau treptele până la intrarea monumentală, suporturile pentru drapele, suprafața holului de la parter...

Dorin își pipăi coastele și ficatul. Bizar, nu-l durea nimic, deși cu câteva secunde mai devreme primise acea lovitură nimicitoare. Nici tăietura de la încheieturie mâinilor nu-l durea, ba nici măcar nu se vedea. Visase? Era pentru prima dată când avea halucinaţii în timpul unei discuții de specialitate cu un beneficiar, trebuia să meargă la doctor...

Mulţumită de răspunsurile prompte ale arhitectului, tovarăşa Vasile se aşeză pe scaun şi ridică receptorul tefonului negru, model vechi, de pe birou.

- Tovarăşe Solomon, vreți să veniți un pic?

După câteva zeci de secunde, în birou pătrunse un domn la vreo 30 de ani, îmbrăcat într-un costum gri, cu haina încheiată până sus. Dorin tresări, tânărul i se părea cunoscut, parcă îl văzuse prin cartierul lui, conducând un Audi A 6... Dar, nu, ăla cu Audi o fi taică-său, era mult mai în vârstă... da, stătea într-o vilă cu două etaje, se zicea că are o fabrică de biciclete într-un orăşel vecin.

Noul venit și „tovarăşa", fără a-l băga în seamă pe arhitect, ţinură o scurtă şedinţă operativă, întorcând planurile pe toate părţile. La final, Solomon îi întinse mâna lui Dorin și se prezentă:

- Vasile Solomon, secretarul organizației de tineret. Tovarăşe Sorescu, eu voi fi directorul șantierului. Vom colabora la executarea și depășirea planului în construcție. Succes, tovarăşe!

Dorin îi răspunse la strângerea de mână, compătimindu-l pentru ţicneala la o vârstă atât de fragedă. Ieşiră împreună din birou, și tot împreună se deplasară la locul unde, încă se afla o clădire veche și igrasioasă, pe care Dorin o credea demolată cu mulți ani înainte.

Salutat cu respect de către portar, arhitectul își conduse Dacia crem spre baraca şefului de şantier. Purtând veșnicul său costum gri încheiat până la gât, Vasile Solomon şedea la birou și citea Scânteia Tineretului. „Cum dracu de i-au dat ăia de la bibliotecă un ziar vechi în afara sălii de lectură", se miră Dorin. „O avea pile, că mie niciodată nu mi-au dat voie nici să le scanez acolo..."

Forfota șantierului îl făcu să uite de ziar. Clădirea era la nivelul al doilea „când au ajuns așa sus?!", macaraua turn se rotea disperată, ridicând și coborând bena de beton. „Ce viteză au ăștia, de o mie de ani n-am mai văzut așa ritm pe un șantier..." Dorin nu înțelegea nimic. Nu-și amintea când și cum evoluase șantierul, parcă un văl negru îi ascunsese o parte a realității. De abia văzuse locul, că deja se trezea la nivelul doi, iar ochii lui recunoşteau şi apreciau calitatea lucrării. Clar, avea pierderi de memorie, vizita la doctor era imperativă.

Solomon împături ziarul și se ridică.

- Facem un tur prin clădire, tovarăşe arhitect? rosti el, scoțându-și haina gri pentru a o înlocui cu o geacă din piele. Își puseră amânoi căștile albe, din plastic, apoi intrară în construcție, în timp ce Dorin nu-și putea explica de ce i se pare cunoscut omul îmbrăcat cu geaca de piele.

Dintr-o dată, își aminti. Era securistul care îl ancheta cu câteva minute mai devreme, când visase că l-a înjurat pe Ceaușescu. Aprecie caraghioslâcul coincidenţei, promiţându-și, încă o dată, să-l viziteze pe doctorul Dinu.

De la etajul patru al noii clădiri, Dorin privea oraşul. Același trafic redus pe care îl remarcase și venind la șantier... chiar, de abia intrase într-o clădire în construcție şi se pomenea într-una nouă, gata pentru a fi dată în folosinţă? Oare a fost la doctor, iar avea blankuri? Ia uite, bulevardul 15 Noiembrie era pustiu, doar în depărtare se vedeau niște mașini negre, care păreau să ocupe toată lățimea carosabilului, îndreptându-se spre locul unde se afla el.

Chemându-l, cu un gest, spre fereastră, pe Vasile Solomon, Dorin înjură cu năduf:

- Ia uitați-vă la ăia, numai Ceaușescu obișnuia să umble în felul ăsta prin oraşe, fir-ar el al dracu cu comuniştii lui!

Mai avut timp să vadă cum Solomon, împreună cu același milițian din visul lui, se repede la el și îi răsucește mâinile la spate.

- Ai stat degeaba toată ziua? Te rugasem și eu să repari broasca de la dormitor... bine că măcar ai dat cu aspiratorul prin hol.

Aruncând, speriat, ziarul cu anunţuri publicitare, Dorin sări în picioare. Flori, lângă el, continua să se lamenteze.

- Am avut o zi așa de grea... Au venit ăia de la Inspectoratul pentru muncă și asigurări sociale, dacă nu ne-au bătut la cap... mai ales inspectoarea şefă din minister, una Dida Vasile, parcă era nebună. Bine c-au plecat; am ieşit bine, slavă Domnului.

- Vasile? Una țeapănă, ca un soldat, care pare bătrână la 35 de ani?

- Ba e bătrână cât lumea, are cel puțin 70-75, e nebună de nu se poate. Te miri cum de-o mai țin ăștia... Dar de unde o cunoști, că nu cred că ai avut ocazia s-o întâlneşti?

Bărbatul deschise gura să povestească ce visase peste zi, dar, temându-se că Flori ar putea râde de el, se abţinu.

- Cred că am văzut-o la televizor.

Flori dădu din mână a lehamite și urcă la etaj să se schimbe.

Se aşeză în fotoliu să continue bifarea anunţurilor, când începu să-i sune celularul.

- George Manea vă deranjează, domnule arhitect. Aş dori să vă mulţumesc pentru colaborare, mi-ați fost de foarte mare folos. Vă rog să îmi dați un număr de cont, aş vrea să vă trimit plata pentru munca dumneavoastră.

- Cu plăcere, dar... nu înţeleg nimic. Care muncă?

- Domnu' Sorescu, cum să nu înțelegeți? Azi ați muncit din greu și foarte eficient, adică mi-am scris nuvela aproape fără să şterg, în sfârşit, în afară de un mic fragment, era să devansez evenimentele. Dacă îmi dați o adresă de e-mail, vă trimit textul în stadiul actual, aș fi bucuros să aflu ce părere aveţi. Iar personajul dumneavoastră e foarte bine conturat. Ăăă... îmi cer iertare dacă v-am provocat și niște mici neplăceri, aţi văzut, am șters acel pasaj care risca să vă facă rău...

Mihai Atanasie PETRESCU

S-au întâmplat la Centrul Cultural Piteşti

■ Simpozionul *Nicolae Iorga – identitate românească și multiculturalitate în spațiul european*. Organizator: Centrul Cultural Pitești, prin Clubul de Istorie *Armand Călinescu* și redacția revistei-document *Restituiri*. Coordonator referent: Marius Chiva, redactor-şef revista-document „Restituiri" - 2 noiembrie 2015.

■ Cenaclul „Armonii Carpatine". Organizatori: Centrul Cultural Pitești, Liga Scriitorilor din România şi de Expresie Română de Pretutindeni-Filiala Argeş și Grupul Vocal „Armonia" - 5 noiembrie 2015.

■ Medalion literar dedicat poetei Daniela Voiculescu, susţinut de poeta Denisa Popescu, în cadrul proiectului cultural-educativ „Recenzii" - 10 noiembrie 2015.

■ Simpozionul cu tema *Criza valorilor din presă, învățământ și cultură în mileniul III*. Coordonatori: publicistul Nicolae Badiu și referent Marius Chiva - 12 noiembrie 2015.

■ Simpozionul cu tema *Islamizarea Europei – realitate sau exagerare*. Organizator: Centrul Cultural Pitești, prin Clubul de Istorie *Armand Călinescu* și redacția revistei-document *Restituiri* - 13 noiembrie 2015.

■ Întâlnirea literară lunară sub genericul „Printre cărțile oamenilor de cultură argeşeni". Invitată poeta Lucreția Picui - 17 noiembrie 2015.

■ Prelegerea cu tema *Apa primoridală - miracolul vieții*, susţinută de dr.ing. Adina Perianu. Lansarea volumelor de poezii *Versuri din insomnii* şi *De toate pentru toți – amestecate*, autor dr.ing. N. E. Branişte. Prelegere suţinută de scriitoarea Amalia Constantinescu -18 noiembrie 2015.

■ Conferinţele Municipiului Piteşti. Invitat - istoric militar Florin ŞPERLEA. Tema - Armata Română în documentele vremii. Coordonator: referent Marius Chiva - 19 noiembrie 2015.

■ Colocviul cu tema *Istoria culturală a unei emoții: plictiseala,* în cadrul proiectului cultural-educativ, sub genericul *Istorie și istorii cu Marin Toma*. Coordonator: lector univ. dr. Marin Toma - 20 noiembrie 2015.

■ Cenaclul literar *Tinere scântei*, susţinut de studenţii de la Facultatea de Litere din cadrul Universității Pitești. Coordonator: studenta Liliana Jugănaru - 23 noiembrie 2015.

■ Clubul literar-artistic *Mona Vâlceanu*, invitat poetul Constantin Vărăşcanu. Coordonatori: prof. Gabriela Georgescu și prof. Mona Vâlceanu - 25 noiembrie 2015.

■ FESTIVALUL NAȚIONAL DE MUZICĂ LĂUTĂREASCĂ VECHE „ZAVAIDOC", EDIŢIA a X-a - 27 noiembrie 2015. Organizatori: Primăria Municipiului Piteşti, Consiliul Local al Municipiului Piteşti şi Centrul Cultural Piteşti - 27, 28, 29 noiembrie 2015.

■ APARIŢII EDITORIALE: revista lunară de literatură CAFENEAUA LITERARĂ (nr. 11/2015), revista lunară de cultură ARGEŞ (nr.11/2015), publicaţia lunară INFORMAŢIA PITEŞTENILOR (nr. 11/2015).

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti

sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Redactori: Nicolae EREMIA
Gheorghe FRANGULEA
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Corespondenţi:
Elisabeta BOȚAN (Spania)
Marilena LICĂ MAŞALA (Franţa)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Liliana RUS

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1, sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013, Piteşti
Tel.: 0248/216348, 219976
Fax: 0248/210068

e-mail:
cafeneaua_literara2003@yahoo.com
http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

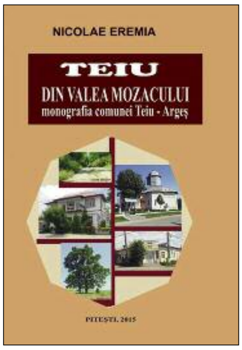
Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Poetul Nicolae Eremia – autorul monografiei Teiu

„M-am îndrăgostit de satul meu mai mult după ce am plecat din el”, ne spune **Nicolae Eremia**, autorul monografiei comunei Teiu-Argeş, numită **TEIU din Valea Mozacului** (Editura Alean, Piteşti, 2015), lansată în luna octombrie la Biblioteca Judeţeană Argeş, în cadrul Salonului Cărţii Argeşene.

În afara muncii de ocnaș a lui Nicolae Eremia, care a adunat, prelucrat şi sistematizat informaţia scoasă din Arhivele oraşului Piteşti, unde se regăsesc arhivele comunelor judeţului Argeş, la apariţia acestui volum au mai contribuit Viorica Stoica, tehnoredactor, Constantin Cârstoiu, corectură, Cătălin Eremia, fotografii şi procesare foto, Editura Alean şi, fireşte, sponsorii lucrării – Primăria Teiu şi Consiliul Local al comunei –, al căror gest cultural merită subliniat şi apreciat ca atare. Financiar, nicio altă instituţie nu a participat la editarea lucrării.

Dintre cei care au prezentat monografia i-am reţinut pe Denisa Popescu, Alexandru Mărchidan, Adrian Sămărescu, Ion Cârstoiu, care au punctat calitatea deosebită a lucrării despre care vorbim. Noi vom spune că monografia lui Nicolae Eremia este, în primul rând, mult mai bine documentată decât cea anterioară – *Teiul – cuibul părăsit al lui Vladimir Streinu*, editată în 1998.

Scrisă într-un stil limpede şi alert, cartea se susţine prin bogăţia informaţiilor comunicate şi, mai ales, prin structurarea lor. Capitole precum *Coordonate geografice*, *Obiective turistice*, *Populaţia*, *Sănătatea*, *Viaţa economică*, *Moşii*, *Biserica*, *Căminul Cultural*, *Portul popular*, *Folclorul*, *Tradiţiile*, *Creatorii populari*, *Fiii satului*, reuşesc să ofere o imagine de ansamblu a comunei Teiu şi să surprindă evoluţia sau involuţia acesteia, în anumite domenii, de-a lungul timpului.

În capitolul *Fiii satului* (ah, ce formulare uzată!) întâlnim, de fapt, câţiva „oameni de seamă”, câteva personalităţi, iar de aici putem înţelege că ceilalţi, oamenii simpli, nu sunt de fapt fii ai satului... În fine!

Cel mai important nume distribuit în categoria de „fiu al satului” este cel al poetului, criticului, esteticianului, istoricului literar şi traducătorului Vladimir STREINU (Nicolae Iordache, numele real), căruia Nicolae Eremia i-a acordat în mod curios mai puţin spaţiu decât Marilenei Lică-Maşala, să spunem... De ce? Nu ştim de ce.

Depăşind câteva mici inadvertenţe existente în capitolul *Fiii satului*, nu pot să închei decât cu observaţia că Nicolae Eremia ne oferă o monografie bine documentată, complexă, care s-ar putea să fie lucrarea vieţii lui.

V. DIACONU

Anotimpurile şi sărbătorile lor

S-a pus în ultima vreme, în diferite publicaţii, problema culturii care se face azi prin instituţiile specializate naţionale sau locale. Cine se va interesa de cultura din urbea noastă, va constata că nu puţine sunt instituţiile care emit sau finanţează cultura. Muzeul Judeţean Argeş, Galeria de Artă, Biblioteca Judeţeană Argeş, Centrul Cultural, Teatrul Al. Davila, cele câteva edituri de nivel naţional – Paralela 45, Tiparg, Carminis -, Cafeneaua literară, revista Argeş, Săgetătorul, finanţate de către Primăria Municipiului Piteşti şi Consiliul Local Piteşti şi, respectiv, de către cotidianul Argeşul, Filiala Piteşti a Uniunii Scriitorilor, Uniunea Artiştilor Plastici, Casa Corpului Didactic, Şcoala Populară de Artă şi Meserii, Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Argeş, Casa studenţilor, Palatul Copiilor, Teatrul Aşchiuţă... Din instituţiile dedicate prin statutul lor culturii nu pot lipsi însă nici şcolile, în care se fac *primii paşi* către cultură, care deschid, primele, orizontul culturii şi gustul nostru cultural, artistic. În acest sens, poate că nu ar fi lipsit de importanţă să semnalăm un eveniment cultural recent iniţiat de una din şcolile urbei.

Astfel, miercuri, 28 octombrie a.c., la Şcoala N. Bălcescu din Piteşti a fost lansat proiectul „Deschiderea orizonturilor prin descoperirea culturilor unice şi a anotimpurilor în ţările europene”, finanţat de Comisia Europeană prin programul educaţional Erasmus+. Iniţiatorul şi coordonatorul proiectului este Iuliana Bălaşa, profesor la Şcoala N. Bălcescu din Piteşti, care a avut nevoie de mai bine de un an pentru a elabora documentele exact în termenii ceruţi de Comisia Europeană.

Proiectul, care implică un număr de 46 de elevi, din păcate doar atâţia, urmăreşte promovarea în rândul generaţiei tinere a valorilor naţionale, cultivarea sentimentului de unicitate culturală în cadrul Uniunii Europene, cunoaşterea obiceiurilor, sărbătorilor specifice fiecărui anotimp, din cele şase ţări participante – România, Polonia, Lituania, Turcia, Bulgaria şi Grecia. Poate că acest proiect, care se va desfăşura pe o perioadă de doi ani (2015-2017), îi va sensibiliza şi deschide spiritual pe elevii de 10-12 ani, mai mult decât o fac nelipsitele smartphon-uri şi tablete ale secolului.

La festivitatea de lansare a proiectului au participat, ca invitaţi speciali, Marin Preda, prof. universitar şi reprezentant al Primăriei Piteşti, şi Carmen Dima, meteorolog la Staţia Meteo Piteşti.

Silvia NEAGOE